

Hogeschool Van Hall Larenstein

Dier- en Veehouderij / Animal Husbandry + AD Melkveehouderij

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

Samenvatting

In januari 2016 is de bestaande hbo-bacheloropleiding Dier- en veehouderij/Animal Husbandry (DV-AH) van Hogeschool Van Hall Larenstein (VHL) bezocht door een visitatiepanel van NQA. Het betreft een voltijd bachelor-opleiding en een voltijd AD-opleiding Melkveehouderij. Het panel beoordeelt de bacheloropleiding en de AD-opleiding beide als **voldoende**.

De opleiding DV-AH wordt aangeboden op de locaties Leeuwarden en Velp. In Leeuwarden volgen studenten de Nederlandstalige bacheloropleiding DV-AH of de AD-opleiding Melkveehouderij. In Velp is het onderwijs Engelstalig en gericht op paardenhouderij en veehouderij met een internationaal karakter.

De opleiding is, na de ontvlechting van Van Hall Larenstein van het Wageningen UR concern, gestart met een nieuwe opzet van de organisatie, het beleid en van de onderwijsinhoud. De nieuwe propedeuseprogramma's zijn in 2015 ingevoerd. Vanaf 2016-2017 zullen geleidelijk de andere studie jaren volgen.

Beoogde eindkwalificaties

De eindkwalificaties DV-AH zijn helder omschreven en duidelijk gerubriceerd per major. De sets eindkwalificaties zijn passend voor de majors en het gewenste bachelorniveau. De set competenties en de profilering van de AD-opleiding (ondernemerschap in de melkveehouderij) kunnen naar mening van het panel worden aangescherpt met duidelijker referentie aan niveau-indicatoren, bijvoorbeeld van de short cycle Dublindescriptoren. De opleiding is regionaal, nationaal en internationaal actief in de verificatie van de eindkwalificaties en de afstemming met het beoogde werkveld.

De opleiding ontvangt voor standaard 1 het oordeel goed. De AD-opleiding ontvangt het oordeel voldoende.

Programma

Het panel heeft in Leeuwarden en Velp opleidingsprogramma's aangetroffen met een sterk praktijkgerichte opzet en een gedegen kennisbasis. Het programma in Velp heeft een sterke internationale focus. De diepgang is goed en er is ruim oog voor actualiteiten. De gehanteerde literatuur is op orde. Er is een sterke focus op melkveehouderij en op de paardensector. De banden met het werkveld zijn eveneens goed. Studenten werken aan concrete praktijkopdrachten en leveren bruikbare beroepsproducten. De aandacht voor praktijkgericht onderzoek is groeiend en zal in samenwerking met de lectoraten verder worden uitgebouwd. De praktijkgerichtheid is terecht een trots van de opleiding.

Het nieuwe curriculum staat in de propedeuse en zal de komende jaren verder uitrollen. Het panel is positief over de nieuwe curriculumopzet. De opzet met major/minorstructuur en de keuzeruimte daarin is duidelijk voor betrokkenen en de samenhang in de curricula is de laatste tijd, met de afstemming tussen de beide locaties, verder versterkt. Dit proces verloopt goed en verdient verdere doorgang.

Het programma is gevarieerd en biedt met de praktijkgerichtheid een uitdagende leeromgeving. Studenten hebben ruim de mogelijkheid om de competenties en eindkwalificaties te behalen. De studeerbaarheid is goed en er is extra aandacht voor studenten die meer uitdaging of juist meer begeleiding nodig hebben. Het panel ziet een positieve ontwikkeling in het programma en bijkomend in de samenwerking tussen docenten en tussen de locaties.

Het panel constateert dat de opleiding gericht investeert in maatregelen om de instroom en aansluiting op de vooropleidingen te verbeteren, ook voor studenten met een functiebeperking. De opleiding is recent gestart met een bescheiden instroom van studenten uit India in het derde studiejaar. De opleiding geeft daarbij specifieke aandacht aan de selectie en toelating, aansluiting tussen het programma in India en in Nederland, de opvang en begeleiding van de studenten. De studenten moeten in de afstudeerfase aan dezelfde criteria voldoen als de reguliere bachelorstudenten. Het panel beveelt aan om deze studieroute duidelijker te positioneren en explicieter aan te geven wat de meerwaarde voor Van Hall Larenstein van deze opleiding is. De bacheloropleiding DV-AH en de AD-opleiding Melkveehouderij ontvangen voor de standaarden 2, 3, 4 en 5 het oordeel voldoende.

Personeel

Het onderwijs wordt op beide locaties verzorgd door enthousiaste en vakinhoudelijk competente docenten. De docenten hebben goede contacten met de beroepspraktijk om het programma praktijkgericht vorm te geven. Aandachtspunten zijn het doorzetten van de samenwerking tussen de locaties bij de ontwikkeling en uitvoering van het onderwijs, de scholing op het gebied van toetsing en de beheersing van de Engelse taal. De bacheloropleiding DV-AH en de AD-opleiding Melkveehouderij ontvangen voor standaard 6 het oordeel voldoende.

Voorzieningen

De huisvesting en materiële voorzieningen voldoen voor de onderwijsuitvoering en het oefenen van praktische vaardigheden. De Dairy Campus biedt goede mogelijkheden voor praktijkonderwijs. In Velp bouwt de opleiding aan een netwerk van veehouders en bedrijven in de regio. Aandachtspunten zijn de verbetering van ict-systemen en de toegankelijkheid van literatuurcollecties via de mediatheek. De opleiding heeft oog en zorg voor de studenten en er zijn veel directe contacten tussen student en docent. Er is extra aandacht voor de begeleiding van studenten met een functiebeperking. Dit gaat gepaard met gericht beleid en extra middelen. De bacheloropleiding DV-AH en de AD-opleiding Melkveehouderij ontvangen voor de standaarden 7 en 8 het oordeel voldoende.

Kwaliteitszorg

De opleiding houdt systematisch evaluaties over de onderwijskwaliteit, de aansluiting op het werkveld en de tevredenheid van studenten en van het personeel. De PDCA-cyclus wordt gehanteerd en gesloten. Verbeteringen zijn ingezet. Het panel heeft het vertrouwen door de motivatie bij het management en de docenten om vernieuwingen door te zetten. De bacheloropleiding DV-AH en de AD-opleiding Melkveehouderij ontvangen voor standaard 9 het oordeel voldoende.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding heeft een helder systeem van toetsing en beoordeling. De toetsen zijn qua inhoud en opzet van voldoende kwaliteit. In het laatste jaar zijn grote en goede stappen gezet in nieuwe toetsprocedures. Er is geïnvesteerd in professionalisering van beoordelaars, in de versterking van de toetsinstrumenten en in de onderlinge kalibratie van werkwijzen en beoordeling. Het gebruik van toetsmatrijzen en rubrics moet nog verdere doorwerking krijgen in de hoofd- en afstudeerfase. Het panel heeft respect voor het vele werk dat sinds 2014 is verzet.

De afstudeerdossiers laten zien dat de bachelor- en de AD-studenten het gewenste niveau behalen en de eindkwalificaties realiseren. De begeleiding en de beoordeling is in de afstudeerfase versterkt. De resultaten daarvan zullen zichtbaar worden in een volgende lichting afstudeerwerken. Het panel heeft het vertrouwen dat de ingezette lijnen worden doorgezet mede gezien de proactieve houding van de opleiding. Over het functioneren van stagiairs en alumni in het werkveld oordelen alle betrokkenen positief. De bacheloropleiding DV-AH en de AD-opleiding Melkveehouderij ontvangen voor de standaarden 10 en 11 het oordeel voldoende.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	7
Basisgegevens van de opleiding	9
Beoogde eindkwalificaties	13
Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties	13
Programma	17
Standaard 2 Oriëntatie programma	17
Standaard 3 Inhoud programma	20
Standaard 4 Vormgeving programma	21
Standaard 5 Instroom	22
Personeel	25
Standaard 6 Personeel	25
Voorzieningen	27
Standaard 7 Materiële voorzieningen	27
Standaard 8 Begeleiding	28
Kwaliteitszorg	31
Standaard 9 Evaluaties	31
Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	33
Standaard 10 Toetsing	33
Standaard 11 Gerealiseerde eindkwalificaties	35
Eindoordeel over de opleiding	39
Aanbevelingen	41
Bijlagen	43
Bijlage 1 Eindkwalificaties van de opleiding	45
Bijlage 2 Overzicht opleidingsprogramma	47
Bijlage 3 Kwantitatieve gegevens	49
Bijlage 4 Deskundigheden leden visitatiepanel en lead auditor	51
Bijlage 5 Bezoekprogramma	52
Bijlage 6 Bestudeerde documenten	55
Bijlage 7 Overzicht bestudeerde afstudeerwerken	56
Bijlage 8 Verklaring van volledigheid en correctheid	57

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande bacheloropleiding Dier- en Veehouderij / Animal Husbandry (DV-AH, crohonummer 34869) en de associate-degree-opleiding Melkveehouderij (AD, crohonummer 80044) van Hogeschool Van Hall Larenstein. De voltijdopleiding wordt verzorgd op de locaties Velp en Leeuwarden (zie basisgegevens). Het visitatiepanel van NQA dat de beoordeling heeft uitgevoerd is samengesteld door NQA, in opdracht van Hogeschool Van Hall Larenstein en in overleg met de opleiding. Voorafgaand aan de visitatie heeft de NVAO het panel goedgekeurd. De visitatie vindt plaats in een visitatiegroep met de opleiding Diermanagement Van Hall Larenstein en de opleiding Dier- en Veehouderij van de HAS Hogeschool (Den Bosch).

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Ook bevat het enkele aanbevelingen voor de opleiding. Het rapport is opgesteld conform het *Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs* van de NVAO (19 december 2014) en het *NQA-protocol 2015 voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 21 januari 2016. Het betrof een gecombineerd bezoek met de opleiding Diermanagement van Van Hall Larenstein die is gevisiteerd op 20 januari te Leeuwarden.

Het visitatiepanel bestond uit:

Mevrouw dr. ir. A. van den Pol-van Dasselaar MBA (voorzitter, domeindeskundige)

De heer ir. M.P. Cuijpers MPA (domeindeskundige)

De heer ir. J. Van Outryve (domeindeskundige)

Mevrouw R. Baris (studentlid)

Mevrouw ir. M. Dekker, senior-auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

Bij de aanvraag heeft de instelling een kritische reflectie aangeboden. Deze voldeed naar vorm en inhoud aan de eisen van het desbetreffende NVAO-beoordelingskader en aan de eisen van het *NQA-protocol 2015*. Het visitatiepanel heeft de kritische reflectie bestudeerd en een bezoek aan de opleiding gebracht. Met alle (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie heeft het panel tot een weloverwogen oordeel kunnen komen.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, april 2016

Panelvoorzitter

Mw. dr. ir. A. van den Pol-van Dasselaar MBA

Panelsecretaris

mw. ir. M. Dekker-Joziase

Basisgegevens van de opleiding

Administratieve gegevens

<i>Administratieve gegevens opleiding(en)</i>	
naam opleiding zoals in CROHO	B Dier- en Veehouderij / Animal Husbandry AD Melkveehouderij
oriëntatie en niveau opleiding	Hbo-bachelor
voor opleidingen in het hoger beroepsonderwijs de te hanteren toevoeging aan de graad. Zie de ministeriële regeling en de daarin vervatte referentielijst en de uitwerking daarvan door de NVAO (Stcrt. 2013, 35337). Afwijkingen moeten worden gevalideerd door het visitatiepanel	BSc
aantal studiepunten	240 EC
afstudeerrichtingen	- Melkveehouderij (Nederlandstalig te Leeuwarden) - Toegepaste Dierwetenschappen/Applied Animal Science (Nederlandstalig te Leeuwarden; Engelstalig te Velp) - Equine Sports and Business (Engelstalig te Velp)
locaties	Leeuwarden (Ba en AD, Nederlandstalig, zie afstudeerrichtingen) Velp (Ba, Engelstalig, zie afstudeerrichtingen)
variant	voltijd
joint programme (indien van toepassing),	niet van toepassing
onderwijstaal	Nederlands (Leeuwarden) Engels (Velp)
registratienummer in CROHO	34869 (bachelor) en 80044 (AD)

<i>Administratieve gegevens instelling</i>	
naam instelling	Hogeschool Van Hall Larenstein
gegevens contactpersoon instelling	De heer drs. B. Schulte
e-mailadres voor kopie aanmelding	ben.schulte@hvhl.nl
status instelling (bekostigd of rechtspersoon voor hoger onderwijs)	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	niet van toepassing

Schets van de opleiding

De bacheloropleiding Dier- en Veehouderij / Animal Husbandry (DV-AH) van Van Hall Larenstein wordt zowel in Leeuwarden als in Velp aangeboden. In Leeuwarden ligt het accent op melkvee en overige productiedieren. In Velp wordt het onderwijs in het Engels aangeboden en is het gericht op paardenhouderij en veehouderij met een internationaal karakter. Daarnaast wordt op de locatie Leeuwarden de associate degree (AD) Melkveehouderij verzorgd. Vanaf de instroom 2015 is het aanbod aan majors teruggebracht van zes naar drie, in combinatie met een vernieuwd aanbod aan minoren. Met de invoering van blokminors en -majors zal naar verwachting de keuzevrijheid in het nieuwe programma voor de student toenemen. Van Hall Larenstein overweegt in Velp ook te starten met een Nederlandstalige major melkveehouderij.

Dit in aansluiting op een verwachte regionale behoefte en met het oog op diversificatie. De Engelstalige major Livestock Management blijkt te weinig specifiek.

Voorheen was Van Hall Larenstein per locatie georganiseerd. Per 2014 kent de hogeschool drie domeinen over de locaties heen met daarbinnen resultaatverantwoordelijke teams. Ieder domein heeft een eigen directeur.

De opleiding DV-AH is onderdeel van het domein Food and Dairy, waartoe nog vier andere opleidingen behoren. DV-AH richt zich voornamelijk op productiedieren. Met de focus op melkveehouderij, op de toepassing in de zuivelindustrie en op paarden, onderscheidt DV-AH zich van andere dier- en veehouderij-opleidingen in Nederland.

De opleiding DV-AH is in het Applied Research Centre 'Food and Dairy' verbonden aan meerdere lectoraten: 'Sustainable Dairy Farming', 'Smart Dairy Farming', 'Competitive Dairy Farming', 'Sustainable Agribusiness in Metropolitan Areas' en 'Metropolitane Landbouw'. Een lectoraat Paard is in oprichting.

Van Hall Larenstein is in 2011 ontstaan uit een fusie van het Van Hall Instituut in Leeuwarden en Hogeschool Larenstein te Velp en Wageningen en was opgenomen in het concern Wageningen UR (Wageningen Universiteit en Research). In 2013 is Van Hall Larenstein ontvlochten van Wageningen UR. Van Hall Larenstein heeft een eigen College van Bestuur en Raad van Toezicht. De ontvlechting vergde een nieuwe hogeschoolbrede onderwijsvisie (*Instellingsplan 2014-2017*), op basis waarvan Van Hall Larenstein in 2014 is gestart met de ontwikkeling van een nieuw curriculum. Het nieuwe propedeuseprogramma is in 2015 ingevoerd. De hoofdfase zal in 2016-2017 vorm krijgen. Prioriteiten liggen bij de implementatie van het nieuwe onderwijsconcept, borging van de kwaliteit van toetsing, studenttevredenheid en de inrichting van praktijkgericht onderzoek. Van Hall Larenstein heeft als doel het opleiden van hoogwaardige, ambitieuze en innovatieve professionals die bijdragen aan een duurzame wereld.

Terugblik vorige visitatie

De vorige visitatie van de opleiding Dier- en Veehouderij vond plaats in 2009. Aandachtspunten lagen bij:

- het evenwicht tussen ondernemerschap en vaktechniek. De AD is geadviseerd meer het ondernemerschap te benadrukken
- het nadrukkelijker aanzetten van studenten om zelf meer diepgang te geven aan de studie door zelf meer materiaal te vinden en in te brengen
- voldoende handhaving van de kennistoetsen
- check op het niveau en het aantal herkansingen bij toetsen met lage slagingspercentages
- duidelijker toepassing van het vier-ogen principe bij afstudeerverslagen
- duidelijker scheiding tussen begeleiding en beoordeling bij de afstudeerbeoordeling
- de ervaring van docenten met het werkveld, mogelijk via aantrekken nieuwe docenten
- aandacht voor actualiteit in de lessen en voor de actuele praktijkkennis bij docenten
- meer aandacht voor procesbegeleiding bij groepswork
- verhoging van de respons bij evaluaties
- de aandacht in afstudeerverslagen voor literatuuronderzoek en reflectie op literatuur
- de passendheid van functies onderzoeksassistent en dierexpert in het profiel van de majors Paard
- het functioneren van de werkveldadviescommissies
- evaluatie van de studeerbaarheid en studielast

- de duidelijkheid van het didactisch concept naar studenten.

Het huidige panel constateert dat de lijnen met het werkveld en alumni zijn aangetrokken via de vernieuwing van de werkveldadviescommissie en door deze te betrekken bij de besprekingen over de inperking van de majorrichtingen en over de samenwerking tussen de locaties en de majors. Alumni voelen zich betrokken bij de opleiding en treden vaak op als aanbieder van stageplaatsen of opdrachten.

Het curriculum wordt vernieuwd en de majors en de AD-opleiding zijn afgestemd op de behoeften in het werkveld. Praktijk en actualiteit hebben duidelijk aandacht gekregen, mede door het aantrekken van docenten met praktijkervaring en door samenwerking met lectoraten en kenniskringen. Het didactisch concept is aangescherpt. De integratie in grotere eenheden blijft voor studenten complex, maar ze worden daar gericht bij begeleid. Studenten worden in de onderzoeksleerlijn meer uitgedaagd om zelf de connectie te maken tussen praktijk en theorie en daarop te reflecteren.

Het huidige panel is van mening dat Van Hall Larenstein en de opleiding DV-AH de aandachtspunten uit de vorige visitatie serieus hebben genomen en gericht hebben geadresseerd.

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op dit gebied van de beoogde eindkwalificaties. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **goed** voor de opleiding DV-AH en het oordeel **voldoende** voor de AD Melkveehouderij.

Beroepsbeeld

DV-AH wil studenten opleiden tot zelfstandige agro-ondernemer of voor functies bij bedrijven en organisaties in de veehouderij- en paardenhouderijsector waarvoor een stevige kennisbasis op dier- of bedrijfsniveau vereist is¹. De opleiding sluit met dit beroepsbeeld aan bij het landelijk door het werkveld gelegitimeerde opleidingsprofiel uit 2013². In de studiegids geeft de opleiding voorbeeldmatig aan voor welke functies zij opleidt, zoals voorlichter/adviseur, commercieel/financieel medewerker, onderzoeksassistent, beleidsmedewerker, kwaliteits- of inspectieme medewerker. Deze functies kunnen worden vervuld in dienstverlenende organisaties, in het bedrijfsleven, bij de (semi-)overheid of in de primaire sector (vaak overname ouderlijk bedrijf).

De tweejarige AD-opleiding richt zich specifiek op toekomstige bedrijfsopvolgers of bedrijfsleiders op melkveehouderijbedrijven. Dit zijn studenten die na de havo of de middelbare agrarische opleiding op het primaire bedrijf werkzaam willen zijn als ondernemer/manager en niet willen werken in de periferie van de melkveehouderij. De AD-opleiding legt duidelijk een focus bij het ondernemerschap. Het panel adviseert de meerwaarde daarvan duidelijker te positioneren, niet alleen als een gericht opleidingstraject na de havo/mas-opleiding, maar ook als een vangnet voor studenten voor wie de bacheloropleiding toch te moeilijk is. Het panel is van mening dat de bachelor en de AD beide een helder beroepsbeeld hanteren dat herkenbaar is in het werkveld.

Eindkwalificaties

De opleiding heeft de eindkwalificaties uit het opleidingsprofiel vertaald naar twaalf competenties (zie bijlage 1) en laat in een overzicht zien hoe deze aansluiten bij de Dublin descriptoren waarmee het hbo-niveau is gewaarborgd. De opleiding heeft contact met verwante opleidingen in het buitenland waardoor zij inzicht heeft in het niveau dat wordt nagestreefd en in de inhoud van het curriculum. De AD werkt met dezelfde kerncompetenties, waarbij de competenties op een lager niveau worden afgerond (zie bijlage 1).

Het panel is van mening dat DV-AH bacheloropleiding en de AD-opleiding beide een heldere set competenties hanteren. Het panel is van mening dat de AD-competentieset kan worden aangescherpt met meer expliciete benoeming van niveau-indicatoren voor het beoogde AD-

¹ *Kritische Reflectie Hogeschool Van Hall Larenstein ten behoeve van de uitgebreide opleidingsbeoordeling Dier- en Veehouderij / Animal Husbandry*, november 2015

² *Landelijk opleidingsprofiel Dier- en Veehouderij*, mei 2013

niveau, bijvoorbeeld door koppeling aan de short-cycle Dublin-descriptoren, een veel gehanteerd referentiekader voor de niveaubeschrijving van AD-opleidingen. Dit is minder duidelijk uitgewerkt dan bij de voltijdopleiding.

Het opleidingsprofiel met de competentiesets is geaccordeerd door het werkveld en wordt periodiek geactualiseerd als een advies van de werkveldadviescommissie daar aanleiding toe geeft.

De werkveldadviescommissie (WAC) was tot 2015 per locatie georganiseerd. Afgelopen jaar zijn deze samengevoegd tot een gecombineerde WAC. Opleiding DV-AH heeft een groot en breed netwerk via de Dairy Campus, via de bedrijven die participeren in het opgerichte Frisian Dutch Dairy Network (gericht op verspreiding en deling van kennis en kunde) via de WAC en via het Centre of Expertise Agrodier en de daaraan verbonden lectoraten. Dit biedt een groot netwerk waaraan het opleidingsprofiel en de competenties worden gespiegeld.

Profilering

DV-AH is duidelijk gericht op de melkveehouderij en paardenhouderij. De AD is duidelijk gefocust op de melkveehouderij. De opleiding bespreekt de profielen en ook de actuele ontwikkelingen regelmatig met de werkveldadviescommissie (WAC). Het overleg met de WAC zou nog verder uitgebreid kunnen worden, aangezien de WAC aangeeft dat zij wel een meer prominente rol zou willen invullen. Maatschappelijke ontwikkelingen die van belang zijn voor de profilering van de opleiding, zijn bijvoorbeeld de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij, de eis van hogere flexibiliteit, creativiteit en permanente innovatie vanwege de toenemende concurrentie en internationalisering, en de nadruk op (andere dan economische) waarden van de samenleving. Via de lectoraten, de Dairy Campus, het Centre of Expertise Agrodier en het recent opgerichte Applied Research Center krijgt de profilering van de opleiding en het onderwijs nieuwe impulsen.

DV-AH overweegt ook in Velp te starten met een Nederlandstalige major melkveehouderij. Van Hall Larenstein wil aansluiten bij behoeften vanuit de regio en tevens de diversiteit in het opleidingspalet vergroten. Het panel adviseert de Van Hall Larenstein om de keuze voor melkveehouderij in Velp goed te onderbouwen, gezien de kleine instroom en de schaalessprong in de melkveehouderijsector.

In het kader van de Van Hall Larenstein-onderwijsvernieuwing en inbreng van meer efficiëntie, is in overleg met het werkveld het aantal majors per 2015 teruggebracht van zes naar drie: Melkveehouderij (MV), Toegepaste Dierwetenschappen / Applied Animal Science (TDW/AAS) en Equine, Sports and Business (ESB). De oude majors Equine Leisure and Sports, Equine Business and Economics en Livestock Management zullen de komende jaren uifaseren. De hogeschool heeft het thema duurzaamheid als speerpunt, maar moet deze binnen de majors nog nadere concrete invulling geven. Duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord produceren worden als actuele thema's behandeld in meerdere modules, bijvoorbeeld 'Duurzame Ketens' of 'Veehouderij en Maatschappij'.

Internationalisering

De opleiding maakt deel uit van nationale en internationale netwerken, zoals Netwerk Pferdewissen, Holland Horse Foundation en Borderless Network. Zij werkt samen met verschillende buitenlandse universiteiten: Fachhochschule Osnabrück, IUT Rodes / Universiteit van Toulouse en Oulo University of Applied Sciences in Finland. De opleiding DV-AH heeft zich

vergeleken met vergelijkbare bacheloropleidingen in Osnabrück Duitsland, Oulo Finland, Newport UK en Kroatië. Daaruit blijkt dat DV-AH meer op beroepsvaardigheden is gericht, een sterkere internationale oriëntatie heeft en met vier jaar een relatief lange duur heeft.

Conclusie

De eindkwalificaties DV-AH zijn helder omschreven en duidelijk gerubriceerd per major. De sets eindkwalificaties zijn passend voor de majors en het gewenste bachelorniveau. De opleiding is regionaal, nationaal en internationaal actief in de verificatie van de eindkwalificaties en de afstemming met het beoogde werkveld. Daartoe beschikt de opleiding over een groot en breed netwerk.

De set competenties en de profilering van de AD-opleiding kunnen naar mening van het panel worden aangescherpt met duidelijker referentie aan de niveau-indicatoren van de short cycle Dublindescriptoren en met een duidelijker profilering en positionering.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor de opleiding DV-AH en tot het oordeel **voldoende** voor de AD Melkveehouderij.

Programma

Standaard 2 Oriëntatie van het programma

De oriëntatie van het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de beroepspraktijk.

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van de oriëntatie van het programma. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

De opleiding is in 2015 in het eerste jaar met een nieuw onderwijsprogramma van start gegaan. De nieuwe programma's van de hoofdfase volgen in 2016-2017 (jaar 2) en 2017-2018 (jaar 3 en 4).

Kennis

In de propedeuse maken studenten kennis met de beroepspraktijk en verkrijgen basiskennis over het vakgebied in onder andere de modules Oriëntatie Sector, Dier en Gezondheid, Agrarisch Bedrijf, Bodem en Gewas, Dier en prestatie, Duurzame ketens en afzet, Veehouderij en Maatschappij en Student in bedrijf. In de hoofdfase wordt de kennisbasis uitgediept in de DV-AH-generieke modules (ieder 7 EC) en vervolgens in de gekozen major (90-120 EC) en minor (30 EC). Iedere student stelt zijn eigen programma samen. AD-studenten volgen dezelfde propedeusemodules en volgen in het tweede studiejaar zes modules van 7 EC (combinatie van eerste-, tweede- en derdejaars modules van de bacheloropleiding) en werken aan een eindopdracht (14 EC), veelal gericht op ondernemerschap/opstellen van een bedrijfsvoeringplan. De examencommissie bewaakt de profielkeuzes van studenten qua passendheid en diepgang.

Binnen de modules wordt aandacht gegeven aan vakinhoudelijke kennis, zowel de traditionele zoötechnische vakken als de basisvakken chemie en biologie. De veehouderijsector is kennisintensief waarbinnen samenwerking en kennisdeling belangrijk zijn. Kennisoverdracht met de bedrijven en met andere scholen speelt een centrale rol. De samenwerking met het bedrijfsleven versterkt de kennisbasis binnen de opleiding. Van de toekomstige ondernemer worden kennis en vaardigheden verwacht om met inzet van innovatieve middelen tegen een acceptabele kostprijs te produceren.

De opleiding is in transitie van een oude naar een nieuwe curriculumopzet. Deze is nu in de propedeuse gestart. Het panel heeft een doorsnede van het onderwijsmateriaal, de (vak)literatuur en van de studentproducten van alle studiejaar ingezien. Het panel constateert daaruit dat een stevige kenniscomponent aanwezig is in het curriculum en in de modules. Het panel ziet daarbij veel verbanden met actuele ontwikkelingen en met het werkveld. Docenten en studenten maken goed gebruik van wetenschappelijke en vakliteratuur. Aandachtspunt is het feit dat het panel veel literatuur over melkveehouderij aantroef en weinig literatuur over pluimvee- en varkenshouderij. Een tweede aandachtspunt is de taalvaardigheid binnen de AD-verslagen. Het panel adviseert de aandacht voor taal en formuleren te verscherpen en de verslagen en rapportages daar strakker op te controleren/beoordelen.

Beroepsvaardigheden

Het onderwijs is competentiegericht vormgegeven waarbij gebruik wordt gemaakt van authentieke beroepsproducten met aandacht voor internationale oriëntatie en duurzaamheid. Er is een sterke praktijkgerichtheid die past bij het onderwijsconcept van de hogeschool: de 'echte wereld' centraal. In bijna alle modules moeten studenten een beroepsproduct afleveren, waarbij zij vaak met opdrachtgevers uit het werkveld samenwerken. Het gaat daarbij om primaire bedrijven (veehouderij- en paardenhouderijbedrijven, maneges) en om bedrijven in de periferie.

Studenten komen tijdens de opleiding al veel in contact met het werkveld door regelmatig georganiseerde excursies naar het werkveld en door twee praktijkstages (oude cohorten in Leeuwarden nog drie) in het werkveld. De afstudeeropdracht wordt voor een opdrachtgever uit het werkveld uitgevoerd.

Studenten doen de beroepsvaardigheden vooral op tijdens trainingen in praktijksituaties (praktijkleren). In Leeuwarden wordt daartoe gebruik gemaakt van Dairy Campus. De locatie Velp maakt gebruik van veehouderijbedrijven in de omgeving en van het Veterinair Kenniscentrum Oost-Nederland in Den Ham.

Via casussen en gastsprekers maken studenten kennis met actuele ontwikkelingen. De opleiding stimuleert studenten ook om zelf gastlezingen te organiseren. Studenten maken ook kennis met de internationale vee- en dierhouderij via excursies en stages naar het buitenland. Op de locatie Velp is de voertaal Engels, waardoor de opleiding ook een internationale instroom van studenten heeft (ongeveer een derde van de studenten).

Het panel constateert dat binnen DV-AH en de AD actief wordt gestuurd op de praktijkgerichtheid van het onderwijs. De 'echte wereld' wordt binnengehaald. Dit gebeurt zeker voor de richting Equine Sports and Business waar veel wordt samengewerkt met bedrijven/organisaties. Studenten gaan in het eerste jaar direct naar diverse soorten paardenbedrijven om een reëel beeld van de paardensector te krijgen. Voor de richting Melkveehouderij te Velp is de opleiding bezig het netwerk van bedrijfscontacten uit te breiden. Het blijft een uitdaging om de samenwerking dusdanig in te richten dat opdrachten structureel bruikbaar zijn in het onderwijsprogramma. Naar mening van het panel investeert de opleiding daar duidelijk in voor de regio Velp. De locatie Leeuwarden heeft meer mogelijkheden op de Dairy Campus. De richting Applied Animal Science heeft aantoonbare verbanden met het werkveld die bijdragen aan de ontwikkeling van beroepsvaardigheden. Studenten vragen van docenten wel meer aandacht voor actuele ontwikkelingen.

De AD-opleiding heeft een duidelijke meerwaarde, en zou nadrukkelijker gepositioneerd mogen worden.

Onderzoeksvaardigheden

Van werkenden in de DV-sector wordt verwacht dat zij zowel gedegen kennis hebben van het uitvoeren van praktijkonderzoek als het toepassen van onderzoeksresultaten. Studenten moeten leren om wetenschappelijke kennis om te zetten naar toepassing in de beroepspraktijk. Vandaar dat er in het curriculum aandacht is voor onderzoeksvaardigheden. Studenten leren in een module onderzoekstechnieken aan en passen deze tijdens praktijkopdrachten, stages en afstudeeropdracht toe. Dit gaat gepaard met het gebruik van wetenschappelijke literatuur. Het

panel vindt het positief dat de module duidelijk is gericht op het uitvoeren van praktijkonderzoek. Het werkveld is tevreden over de praktijkonderzoeken van studenten.

In de toekomst moet de aandacht voor onderzoeksvaardigheden verder groeien binnen het curriculum. De drie eigen lectoraten zullen daar een bijdrage aan gaan leveren, evenals de samenwerking met andere lectoraten van het Centre of Expertise-Agrodier. De lectoraten en het Centre of Expertise zijn nog in opbouw en de precieze invulling zal nog moeten blijken. Het panel is positief over de module onderzoekstechniek en de wijze waarop studenten de onderzoeksvaardigheden toepassen in de opdrachten en verslagen, echt gericht op de toepasbaarheid in beroepsproducten.

Internationalisering

DV-AH neemt deel aan internationale uitwisselingsprojecten van Tempus, Nuffic en Erasmus+. De internationale oriëntatie komt verder tot uiting in de internationale stages, excursies en projecten. Ook in de modules wordt aandacht gegeven aan het internationale bedrijfsleven en actuele ontwikkelingen. Werkveldvertegenwoordigers geven aan dat studenten en alumni van de paardenrichting gewaardeerd worden om hun internationale focus.

Ook de voertaal Engels en de internationale instroom te Velp dragen bij aan internationale oriëntatie. Dit bleek tijdens het bezoek ook uit de onderwerp- en locatiekeuze voor stages en afstudeeropdrachten. Aandachtspunt is het aanbieden van Nederlands als tweede taal voor de buitenlandse studenten. Dit wordt nu in jaar 3 verzorgd. Het panel adviseert dit direct in het eerste jaar te geven, zodat studenten er ten volle gebruik van kunnen maken op school en daar buiten. Het bevordert de kennismaking met de Nederlandse taal en cultuur en daarmee de integratie met de Nederlandse studenten.

Conclusie

Het panel heeft te Leeuwarden en Velp opleidingsprogramma's aangetroffen met een sterk praktijkgerichte opzet. Dit past bij het hbo-karakter van de opleiding en de AD-opleiding. Ook krijgen studenten in de modules een gedegen kennisbasis mee. De diepgang is goed en er is ruim oog voor actualiteiten. De gehanteerde literatuur is op orde. Wel is er veel focus op melkvee en minder aandacht voor pluimvee en varkenshouderij. De opleiding heeft sterke banden met het werkveld en is sterk gericht op de toepasbaarheid van kennis en onderzoek in de praktijk.

Daarmee is het passend dat studenten in alle modules werken aan beroepsproducten. De aandacht voor onderzoek is in de basis aanwezig en zal in samenwerking met de lectoraten verder worden uitgebouwd. De opleidingen te Velp zijn duidelijk internationaal georiënteerd met het Engelstalige programma en de internationale instroom. Voor de locatie Leeuwarden geldt dit minder.

De opleiding is in transitie van een oude naar een nieuwe curriculumopzet. Deze is nu in de propedeuse gestart en zal de komende jaren uitgebouwd worden. Het panel is positief over de nieuwe curriculumopzet. Aangezien de curricula nu echter nog duidelijk in transitie zijn en het panel nog niet de volle doorwerking van alle lijnen kan overzien, komt het panel in deze fase tot het oordeel voldoende. Het panel adviseert de goede basis en de lijnen die er zijn voortvarend door te zetten. De praktijkgerichtheid is terecht een trots van de opleiding.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**, voor zowel de opleiding DV-AH als voor de AD-opleiding.

Standaard 3 Inhoud van het programma

De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van de inhoud van het programma. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

Opbouw van het programma

In bijlage 2 is een overzicht van de opbouw van het opleidingsprogramma opgenomen. In het oude curriculum werd gewerkt met onderwijseenheden van 5 EC of een veelvoud daarvan. In het nieuwe curriculum wordt gewerkt met onderwijseenheden met een omvang van 7 EC. In Leeuwarden was dit al gebruikelijk. In Velp is deze opzet in 2015-2016 ingevoerd. Andersom, heeft men op de locatie Velp al langere tijd gewerkt met minoren met een grote omvang van 30 EC, die studenten gebruikten voor meer keuzevrijheid. Deze opzet wordt nu ook in Leeuwarden ingevoerd.

De samenhang in het gehele curriculum wordt bewaakt door de regierolhouder curriculum. Deze monitort en bewaakt de inhoud en samenhang en houdt het curriculum actueel. Daartoe raadpleegt men de opleidings- en de werkveldadviescommissie. Ook evaluaties, studievoortgangsbijeenkomsten, signalen van lectoraten en bijeenkomsten van het docententeam leveren input voor verbeteringen van inhoud en samenhang.

De samenhang binnen modules krijgt vorm doordat kennis, vaardigheden en houdingsaspecten niet los, maar altijd geïntegreerd worden aangeboden, opdat studenten goede beroepsproducten kunnen leveren.

Relatie competenties – inhoud programma

De opleiding heeft de eindkwalificaties vertaald in het programma. In de Studiegids en op Blackboard is per module aangegeven welke competenties worden geoefend, welke leerdoelen moeten worden bereikt, wat de bijbehorende lesstof is, hoe en op welk niveau de leerdoelen worden getoetst en welke beroepsproducten studenten moeten maken. Dit biedt heldere informatie voor studenten. Er is een duidelijke opbouw in complexiteit, beheersingsniveau en zelfstandigheid van de studenten.

Het panel is van mening dat de inhoud van het DV-AH programma en van het hiervan afgeleide AD-programma aan studenten ruime mogelijkheden biedt om de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De programmaopzet DV-AH met major/minor-structuur en de keuzeruimte daarin biedt studenten veel ruimte om een eigen programma samen te stellen, zolang dit past binnen de opleidingskaders. Voor de AD geldt dit in mindere mate om dat daar een groter deel van het programma vastligt. Studenten zijn tevreden over de inhoud en samenhang van de programma's. In voorgaande jaren is het programma versterkt doordat er nu wordt gewerkt met een gemeenschappelijke set van competenties voor beide locaties. Bij de vernieuwing van het curriculum werken docenten van beide locaties goed samen.

Het panel is positief over de programmaopzet zoals deze nu staat. De vernieuwing en samenwerking tussen de locaties heeft veel gevergd en ook veel opgeleverd. Dit vraagt soms om

bewuste temporisering, waar men op de locatie Leeuwarden bewust voor kiest bij de verdere ontwikkeling van de hoofdfase. Het panel vindt dit een wijze keuze.

Conclusie

Studenten waren en zijn tevreden over de samenhang en de keuzemogelijkheden binnen de opleiding. De opzet met major/minor-structuur en de keuzeruimte daarin is duidelijk voor betrokkenen en biedt veel mogelijkheden het programma meer op maat in te vullen. De samenhang in de curricula is de laatste tijd, met de afstemming tussen de beide locaties, verder versterkt door te werken vanuit gezamenlijke kaders en gebruik te maken van elkaars expertise. Dit proces verloopt goed en verdient verdere doorgang bij de ontwikkeling van de hoofdfase. Aangezien de vernieuwing van de hoofdfase nog gaande is en de effecten over enige tijd zichtbaar worden, komt het panel in deze fase tot het oordeel voldoende.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor zowel de opleiding DV-AH als voor de AD Melkveehouderij.

Standaard 4 Vormgeving van het programma

De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van de vormgeving van het programma. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

Onderwijsvisie

De opleiding sluit aan bij het hogeschool-onderwijsconcept waarin vijf kenmerken centraal staan, namelijk: (1) echte wereld centraal, (2) keuzevrijheid, (3) diversiteit, (4) up-to-date inzet van digitale middelen en (5) onderzoek, internationalisering en duurzaamheid als speerpunten in het onderwijs. Deze kenmerken zijn gestoeld op de instellingsbrede onderwijsvisie die is gebaseerd op de principes van de constructivistische leertheorie, probleemgestuurd onderwijs gebaseerd op de cognitieve psychologie en Universal Design for Learning.

Het panel is van mening dat de opleiding een rijke variatie aan werkvormen biedt, waaronder veel praktijkgerichte werkvormen. Dit sluit aan bij de diverse leerstijlen en achtergronden van studenten. De opzet van het onderwijsprogramma met de major/minor structuur biedt veel keuzevrijheid en mogelijkheden om opdrachten en stages op maat naar de eigen major of minor of een bepaalde beroepscontext in te vullen. Studenten zijn hier enthousiast over. Zij gaan met echte opdrachten uit het werkveld aan de slag en ervaren dat de beroepspraktijk ('de echte wereld') vaak centraal staat. Het biedt een stimulerende en activerende leeromgeving.

Uit de gesprekken maakt het panel op dat de invoering van het nieuwe didactische concept grote prioriteit heeft. Het heeft een 'vliegwiel-effect' voor veel andere ontwikkelingen, onder andere verbetering van de samenwerking tussen docenten en tussen de locaties. Het is noodzakelijk dat dit de komende jaren volgehouden en verder uitgebouwd wordt.

Studenten zijn in de gesprekken enthousiast over de praktijkgerichtheid van het programma. Zij snappen, met de integratie van kennis, vaardigheden en houding, eerder en beter waarom zij bepaalde zaken moeten leren of moeten uitvoeren.

Het panel ziet een positieve ontwikkeling in het eerste studiejaar en in de docententeams en is van mening dat deze goed kan worden doorgezet naar de overige studie jaren in het programma.

Studeerbaarheid

De opleiding schept met een evenwichtige verdeling van de studielast over de modules, perioden en jaren, voorwaarden voor een goede studeerbaarheid. Volgens studenten is de studie met gerichte inzet zeker haalbaar, zeker door de directe begeleiding van docenten. Uit gesprekken blijkt dat bij piekbelastingen wordt gekeken naar een betere verdeling van modules, opdrachten of toetsen.

Aan studenten met een functiebeperking wordt extra begeleiding geboden, bijvoorbeeld extra tentamenfaciliteiten, gespecialiseerde studiebegeleiders en een student-buddy-systeem. Dit past in het beleid vanuit de hogeschool. Er is gerichte aandacht voor. Studenten met een functiebeperking oordelen positief over de ondersteuning die zij ontvangen. De kanalen om dit te regelen zijn helder en de communicatielijnen zijn kort.

Studenten voor wie in het eerste jaar blijkt dat de bachelorstudie moeilijk haalbaar wordt, worden door studiebegeleiders geattendeerd op de mogelijkheid om door te stromen in de AD-opleiding. Op deze manier worden studenten toch behouden in het hoger onderwijs en kunnen zij mogelijk later alsnog besluiten verder te studeren.

Conclusie

Het panel oordeelt positief over de vormgeving en inrichting van het onderwijsprogramma. Studenten hebben ruim de mogelijkheid om de competenties en eindkwalificaties te behalen. Er is veel aandacht voor de beroepspraktijk en studenten komen veel in contact met het werkveld. Het programma is gevarieerd en biedt met de praktijkgerichtheid een uitdagende leeromgeving. De studeerbaarheid is goed en er is extra aandacht voor studenten die meer uitdaging of juist meer begeleiding nodig hebben.

Het panel ziet een positieve ontwikkeling in het programma en bijkomend in de samenwerking tussen docenten en tussen de locaties. Aangezien de vernieuwing van de hoofdfase nog gaande is en de effecten over enige tijd zichtbaar worden, komt het panel in deze fase tot het oordeel voldoende.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor zowel de DV-AH opleiding als voor de AD-opleiding.

Standaard 5 Instroom

<i>Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.</i>

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van instromende studenten. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

De opleiding hanteert de wettelijke instroomeisen met de aanvulling dat havisten en vwo'ers een NG, NT of EM+scheikunde profiel moeten hebben gevolgd. Studenten zonder scheikunde in hun pakket kunnen met een deficiëntiecursus deze deficiëntie wegwerken, alvorens toegelaten te worden. Voor het Nederlandstalige programma wordt geëist dat studenten de Nederlandse taal beheersen op NT2/B2-niveau. Voor het Engelstalige programma geldt de eis van een overall band IELTS-score van 6,0 of een equivalent niveau.

Het panel constateert dat de opleiding gerichte maatregelen neemt om de aansluiting op de vooropleiding en de rendementen te verbeteren. De opleiding heeft de studiekeuzecheck (SKC) ingevoerd en de studieloopbaanbegeleiding aangescherpt (zie standaard 8), conform het hogeschool-beleid. Alle studenten krijgen bij aanmelding een online vragenlijst over vooropleiding, oriëntatie, vaardigheden en verwachtingen. Indien daar aanleiding toe is worden aspirantstudenten opgeroepen voor een studiekeuzegesprek. De helft van de mbo-studenten krijgt het advies om zich voor de start van de studie nog extra te verdiepen in de basis vakken scheikunde en wiskunde. Studenten oordelen positief over de duidelijkheid van de SKC en het studieadvies. Uit de NSE-scores blijkt dat studenten tevreden zijn over de aansluiting op de vooropleiding en dat er ruimte is voor verbetering. Doorzetten van de SKC kan daar positief aan bijdragen.

De aansluiting van havo en vwo-leerlingen is goed. De mbo-instroom heeft een mindere aansluiting vanwege studiehouding en mindere studievaardigheden. De opleiding is daarom, conform hogeschool-beleid, actief in mbo-aansluitingsprojecten in Noord-Nederland, zoals het project 'Succesvolle doorstroom mbo-hbo'. Dit resulteert in gezamenlijke toelatingstoetsen, keuzebegeleiding tijdens het mbo en de opzet van een studievaardigheidsset.

De DV-AH opleiding kent sinds 2015-2016 een studieroute voor studenten uit India in het Engelstalige programma vanaf het derde studiejaar ('het 2+2 programma'). In 2015-2016 is een eerste cohort van vijf studenten ingestroomd in het derde studiejaar van de major Livestock Management. Van Hall Larenstein mikt op een jaarlijkse instroom van vijf tot tien studenten. Om de aansluiting goed te regelen gaan docenten uit Velp naar India om daar studenten te selecteren en voor te bereiden op het programma in Nederland. De opleiding heeft een vergelijking gemaakt van het gevolgde programma in India met het reguliere Livestock Management programma. Docenten uit Velp verzorgen een aantal onderwijseenheden in India om eventuele hiaten in doorstroom te voorkomen. Het specifieke programma staat vermeld in de programmaoverzichten in de OER (Animal Husbandry Velp). De studenten volgen de eerste twee jaar in India voornamelijk theorieonderdelen. Het derde en vierde jaar studeren zij in Velp en volgen daar essentiële onderdelen uit het tweede jaar en de onderdelen uit het derde en vierde jaar. De studenten krijgen een vrijstelling voor een minor en moeten in het derde en vierde jaar aan dezelfde eisen voldoen als de reguliere studiestroom. De vereiste vrijstellingen worden op individuele basis gegeven aan de studenten. De examens van de door VHL-docenten verzorgde voorbereidende onderdelen in India, spelen daarbij een centrale rol. In het derde jaar en in het vierde studiejaar volgen de studenten een maand stage om kennis te maken met de beroepspraktijk.

Het panel heeft de indruk dat de opleiding serieus omgaat met instroom en selectie voor de 2+2 instroom. Het panel adviseert wel om de criteria voor instroom en vrijstellingen en de specifieke regelingen en rechten en plichten voor de 2+2 studenten duidelijker op te nemen in de OER.

Uit gesprekken blijkt dat de studenten uit India extra begeleiding ontvangen en bijvoorbeeld worden geholpen bij huisvesting. Het panel adviseert de opleiding om voor deze en andere Engelstalige studenten er nog attenter op te zijn dat alle noodzakelijke informatie in het Engels beschikbaar is, bijvoorbeeld evaluaties. Ook voor deze studenten zou een buddy-systeem met andere buitenlandse studenten handig zijn om de studenten eerder wegwijs te maken in Nederland en het Nederlandse onderwijssysteem.

Uit rendementgegevens blijkt dat de uitval de laatste jaren sterk is afgenomen en voldoet aan de hogeschoolnorm. Daarbij is de uitval in Leeuwarden wel lager dan die in Velp. Van de uitvallers in Leeuwarden stroomt circa de helft na het eerste jaar door in de AD-opleiding.

De opleiding hanteert de hogeschool-bsa-norm van 40 EC. In praktijk moeten studenten minimaal zes van de acht modules positief afronden om door te mogen stromen. Dit staat gelijk aan 42 EC. Het panel vindt het reëler om deze puntengrens te vermelden en als uitgangspunt te nemen.

Conclusie

Het panel constateert dat de opleiding gericht investeert in maatregelen om de instroom en aansluiting op de vooropleidingen te verbeteren. Op landelijk niveau sluit men aan op de invoering van de studiekeuzecheck. Regionaal is er samenwerking om de mbo-aansluiting te versterken. Binnen de hogeschool en opleiding werkt men aan versterking van de voorlichting en gerichte begeleiding en efficiëntie cursussen scheikunde. De effecten van deze maatregelen zijn nog niet altijd duidelijk, soms door recentheid van de invoering.

De bevindingen van het panel hebben niet geleid tot vaststelling van tekortkomingen bij de studieroute voor studenten uit India. Het panel vraagt wel extra aandacht voor deze route vanuit de opleiding. De studenten zullen, meer dan reguliere studenten, begeleiding nodig hebben om tot een goed eindresultaat te komen. Het panel beveelt aan om de 2+2 route duidelijker te positioneren en explicieter aan te geven wat de meerwaarde voor Van Hall Larenstein van deze opleiding is.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor zowel de DV-AH opleiding als voor de AD-opleiding.

Personeel

Standaard 6 Kwaliteit van het personeel

Het personeel is gekwalificeerd en de omvang is toereikend voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van het personeel. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

De opleiding wordt verzorgd door een team van ruim 50 docenten, met een gezamenlijke aanstellingsomvang van circa 30 fte. De docent-student-ratio is gunstig (1:22) vergeleken met veel andere hbo-opleidingen. Er is voldoende gekwalificeerd personeel om de onderwijstaken uit te voeren. Van de docenten is 81 procent mastergeschoold. Daarmee voldoet de opleiding ruim aan de hogeschool-doelstellingen. Alle docenten met een vaste aanstelling hebben onderwijsbevoegdheid of aantoonbare didactische competenties. De opleiding werkt met de personeelsbeleidskaders van de hogeschool, die zijn uitgewerkt naar lange termijn doelen en naar jaarplannen.

Uit cv-gegevens en uit de tevredenheid van studenten leidt het panel af dat docenten beschikken over vakkennis en kennis van de beroepspraktijk. Het panel heeft enthousiaste en betrokken docenten ontmoet. Docenten hebben een diverse achtergrond qua werk en scholing. Het panel is van mening dat de kennis en ervaring voldoende is om het onderwijs vorm te geven. Docenten hebben relaties met de beroepspraktijk vanuit werkervaring, door het begeleiden van stages, afstudeeropdrachten of projecten, door het bekleden van bestuursfuncties, door bezoeken aan symposia en congressen en door inzet bij praktijkopdrachten van het lectoraat. Men verwacht een positieve impact van de voorgenomen inzet van studenten en docenten in de Applied Research Centre's en de daaraan verbonden lectoraten. Dit zal in de toekomst moeten blijken. Studenten zijn redelijk tevreden over de inhoudelijke deskundigheid en kennis van de beroepspraktijk bij docenten (NSE-scores 3,2-3,5 bij vijfpuntsschaal).

Het panel adviseert oog te houden voor behoud van voldoende kritische massa in het docententeam, met name in Velp. De ingezette vergrote samenwerking tussen de teams van Leeuwarden en Velp wordt als een positief punt gezien door het panel.

Het panel ziet ook een positieve ontwikkeling met het ontwerp van het nieuwe curriculum en constateert dat de opleiding oog heeft voor de vereiste samenwerking aangezien in de kritische reflectie wordt vermeld: 'het goed laten aansluiten van de onderwijsplanning, personeelsplanning en de projectplanning is een onderwerp wat veel aandacht behoeft en flexibiliteit van alle betrokkenen.'

Studenten oordelen in de gesprekken met het panel positief over de betrokkenheid, bereikbaarheid en kennis en praktijkervaring van docenten. Wel zijn ze van mening dat de beheersing van het Engels kan worden aangescherpt. Een tweede punt is volgens studenten dat docenten meer gericht kunnen zijn op de adviesrol die studenten later moeten vervullen in het werkveld en ook op die wijze strakker kunnen aansturen in begeleiding en beoordeling.

De werkdruk is een bekend punt van zorg en is als te hoog ervaren in de fase van de ontvlechting van Wageningen UR. Het College van Bestuur houdt de vinger aan de pols in werkdrucksessies met medewerkers. Resultaat hiervan zal tijdens het medewerkerstevredenheids-onderzoek in 2016 moeten blijken. In Leeuwarden is het docententeam uitgebreid met vijf docenten, wat enige verlichting van de werkdruk levert. Het panel vindt het positief dat het management oog heeft voor de werkdruk en te Leeuwarden ook gerichte keuzes maakt om de ontwikkeling van het hoofdfaseprogramma te temporiseren en daarvoor de ruimte biedt. Dit zal verder moeten worden uitgewerkt in de teamjaarplannen.

Voor professionalisering van docenten is drie procent van het opleidingsbudget en drie procent van de taakuren beschikbaar. Professionalisering is gericht op collectieve scholing op het gebied van didactiek, toetsing en er wordt hoog ingezet op BKE³-scholing. Docenten kunnen verder professionaliseren via de Van Hall Larenstein-academy die recent is opgericht. Het panel adviseert de BKE-scholing goed door te zetten voor alle docenten.

Uit de gesprekken met studenten blijkt dat een goede beheersing van de Engelse taal nog aandacht behoeft voor een deel van het docententeam. Het panel adviseert dit goed te inventariseren met name voor de locatie Velp waar het onderwijs Engelstalig is, bijscholing te organiseren, en een minimumnorm te gaan hanteren voor de beheersing.

Conclusie

Het panel heeft bij de opleiding DV-AH enthousiaste en vakinhoudelijk competente docenten getroffen vanuit beide locaties. Docenten hebben goede contacten met de beroepspraktijk om een praktijkgericht programma vorm te geven. Aandachtspunten zijn het doorzetten van de samenwerking bij de ontwikkeling en uitvoering van het onderwijs, de scholing op het gebied van toetsing en de beheersing van de Engelse taal. De opleiding zet stappen in de goede richting die verder moeten worden doorgetrokken.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor zowel de DV-AH opleiding als voor de AD-opleiding.

³ BKE: Basis Kwalificatie Examinering

Voorzieningen

Standaard 7 Materiële voorzieningen

De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van voorzieningen. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

De locatie te Leeuwarden is functioneel en biedt voldoende faciliteiten voor de verzorging en uitvoering van het onderwijs: onderwijs- en practicumlokalen en werkruimten. Het gebouw wordt uitgebreid met meer werkplekken voor studenten. Het praktijkonderwijs wordt te Leeuwarden voor een groot deel verzorgd op de Dairy Campus. De Dairy Campus wordt gedeeld met personeel en studenten van mbo- en wo-opleidingen en Wageningen UR. Het panel is positief over deze samenwerking en de input die het levert voor het onderwijs. De Dairy Campus biedt de studenten en docenten de mogelijkheid tot praktijkonderwijs en tot het uitvoeren van praktijkonderzoek. De samenwerking verloopt goed.

De locatie in Velp is in 2015 gerenoveerd en voldoet aan de eisen die aan het nieuwe leren worden gesteld qua lesruimten, practicumlokalen en docent- en studentwerkplekken. Voor docenten is er een flexwerkomgeving. Het praktijkonderwijs is ingericht via een intensieve samenwerking met bedrijven in de regio en met het Veterinair Kenniscentrum Oost Nederland.

Beide locaties beschikken over een mediatheek die op locatie en vanuit huis toegang biedt tot vakliteratuur, boeken, tijdschriftartikelen en krantenartikelen. In recente evaluaties is de mediatheek laag beoordeeld door studenten. Oorzaak is de verminderde toegang tot digitale literatuurcollecties als gevolg van de ontvlechting van de Wageningen UR. Dit vergt extra investeringen in ICT-voorzieningen die sinds kort weer in eigen beheer zijn en in abonnementen op gerenommeerde databases en literatuur. Deze voorziening is nog niet op orde en heeft aandacht.

Conclusie

De huisvesting en materiële voorzieningen zijn voldoende voor de onderwijsuitvoering en het oefenen van praktische vaardigheden. De Dairy Campus biedt goede mogelijkheden voor praktijkonderwijs. In Velp bouwt de opleiding aan een netwerk van veehouders en bedrijven in de regio; het panel adviseert hier energie op te zetten. Aandachtspunten zijn de kwaliteit en kwantiteit van de studentwerkplekken en de toegankelijkheid van literatuurcollecties via de mediatheek. Het punt van de werkplekken wordt al aangepakt gezien de verbouwing. Voor de mediatheek is nog verdere investering nodig.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor zowel de DV-AH opleiding als voor de AD-opleiding.

Standaard 8 Studiebegeleiding

De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van studiebegeleiding. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

De opleiding werkt volgens de hogeschoolkaders (*Studieloopbaanbeleid 2015-2016*). Studenten zijn zelf verantwoordelijk voor hun leerproces en worden begeleid door docenten tijdens de lessen, door tutores bij opdrachten en door stagebegeleiders tijdens stages en afstudeeropdrachten. De studieloopbaanbegeleiding (SLB) is gericht op studiebegeleiding en loopbaanoriëntatie. De begeleiding door de SLB-docent neemt gedurende de studiejaren af. Bijna alle docenten vervullen ook de rol van SLB-er. De tevredenheid van studenten over de SLB was in 2014 te laag (scores 3,1-3,3). Daarop is de SLB vernieuwd en zijn alle begeleiders centraal geschoold. Het panel vindt dit een goede ontwikkeling en ziet de SLB als een duidelijke potentiële kracht binnen de opleiding die past bij het onderwijsconcept. De docenten/begeleiders zijn erg betrokken. De lijnen met de student zijn kort en helder en werken met de kleinschaligheid direct en goed.

Studenten starten in jaar 1 een SLB-persoonlijk ontwikkelingsplan gericht op studieroute en studiekeuze en de onderbouwing daarvan. Voor het behalen van het SLB-plan verzamelt de student bewijzen en spreekt deze door met de SLB-er in een portfoliotoets. In vrije SLB-uren kan de student kortdurende activiteiten plannen buiten modules en stages om die wel bijdragen aan de eigen leerdoelen, bijvoorbeeld bijspijker cursussen of extra projecten. Studenten moeten vooraf goedkeuring vragen. De reflectie op deze vrije uren wordt besproken in de SLB.

Voor studenten met een functiebeperking is er een speciaal traject gericht op maatwerkprogramma's. Dit biedt studenten met een beperking extra mogelijkheden die ze zelf, in overleg met de SLB-er en de decaan invulling kunnen geven. Voor de begeleiding van deze studenten zijn extra uren beschikbaar. Ook werkt men met studiematjes die al verder zijn gevorderd in de studie en startende studenten wegwijs kunnen maken.

Minder tevreden (scores 2,0-2,8 in de NSE) zijn studenten over de informatievoorziening. Dit heeft deels te maken met de ict-ontvlechting van Wageningen UR en deels met de tijdigheid van informatie en wijzigingen. De informatievoorziening verloopt langs veel informatiebronnen en kanalen, waar studenten niet altijd goed de weg in weten te vinden. Het management zoekt, na de invoering van het nieuwe ict-netwerk, naar verdere verbetermogelijkheden en is daarover ook in gesprek met de studenten. Een nieuw studentinformatiesysteem (SIS) is ingevoerd om studievoortgang beter te monitoren en de informatie via Blackboard is verbeterd. De planning en roostering en tijdige bekendmaking behoeft nog aandacht.

Conclusie

Het panel oordeelt positief over de recente investeringen die zijn gedaan op het gebied van studieloopbaanbegeleiding en adviseert deze lijn voort te zetten. De opleiding heeft oog en zorg voor de studenten en er zijn veel directe contacten tussen student en docent.

Er is extra aandacht voor de begeleiding van studenten met een functiebeperking. Dit gaat gepaard met gericht beleid en extra middelen.

De hogeschool beschikt sinds kort weer zelfstandig over de ict-voorzieningen. Een nieuw volgsysteem is in gebruik genomen en informatie via bestaande systemen wordt aangescherpt. Het panel adviseert de informatievoorziening richting studenten te verbeteren. De opleiding werkt inmiddels al aan een nieuw studentinformatiesysteem en de verbetering van planning en roostering en tijdige bekendmaking naar studenten. Het panel verwacht dat dit beter zal gaan aansluiten bij de behoefte van de studenten.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor zowel de DV-AH opleiding als voor de AD-opleiding.

Kwaliteitszorg

Standaard 9 Evaluaties

De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van kwaliteitszorg. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

De opleiding DV-AH werkt volgens een jaarplan kwaliteitszorg, dat is afgeleid van het *VHL Kwaliteitszorgplan 2013-2015*. De opleiding hanteert de PDCA-cyclus voor evaluaties op verschillende niveaus (module en gehele opleiding) en betreft daarbij diverse stakeholders (personeel, studenten, alumni, werkveld). De aandachtsgebieden, streefdoelen en hogeschool-prestatieafspraken staan er in beschreven evenals de kwaliteitszorginstrumenten en taakverdeling. Er zijn evaluaties over modules, stages en afstudeerprojecten. Per jaar wordt bepaald welke modules worden geëvalueerd. Iedere module komt eens per twee jaar aan de beurt. De opleiding werkt aan herziening van een evaluatie van het gehele curriculum. Streefnorm voor studenttevredenheid is een NSE-score 3,6, een score 70% of een rapportcijfer 6,8. Resultaten uit evaluaties worden besproken in de moduleteams. Verbeteracties legt men vast in de jaarplannen.

Het panel vindt het positief dat iedere module regelmatig wordt geëvalueerd en dat de aandacht voor de terugkoppeling van de uitkomsten naar docenten en studenten is toegenomen. De opleiding gaat over tot bekendmaking op Blackboard, een door studenten veel gebruikt forum.

Uit de gesprekken blijkt dat docenten open staan voor evaluaties door studenten en signalen snel oppakken. Studenten voelen zich gehoord en weten waar ze terecht kunnen met opmerkingen en/of verbetervoorstellen. Diverse verbeteringen zijn doorgezet in het nieuwe curriculum aldus studenten. Dit resulteert nog niet duidelijk tot hogere evaluatiescores ten opzichte van het voorgaande studiejaar. De scores blijven op diverse aspecten nog onder de eigen norm en onder het landelijk gemiddelde. De complexiteit qua afstemming en samenvoeging van een opleiding/docententeam over twee locaties en met de verhuizing naar Velp, spelen daarbij waarschijnlijk een grote rol. Nu de grootste veranderingen achter de rug zijn, heeft het panel er vertrouwen in dat de scores kunnen verbeteren. Het management en het docententeam tonen het bewustzijn en een gericht aanpak om dit te bewerkstelligen.

Conclusie

Het panel ziet het beeld bevestigd dat de opleiding systematisch evaluaties houdt en duidelijk de vinger aan de pols wil houden wat betreft de onderwijskwaliteit, de aansluiting op het werkveld en de tevredenheid van studenten en van het personeel. De PDCA-cyclus wordt gehanteerd en gesloten. Verbeteringen zijn ingezet, maar dit leidt nog niet tot duidelijke stijging in waarderingen. Het panel heeft er wel vertrouwen in, gelet op de motivatie bij het management en de docenten en het feit dat enkele grote veranderingen achter de rug zijn, dat in de komende periode een stijgende lijn kan worden ingezet.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor zowel de DV-AH opleiding als voor de AD-opleiding.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 10 Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van toetsing. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

De opleiding DV-AH werkt met een toetsplan (najaar 2015) dat is afgeleid van het hogeschool-Toetsbeleid (maart 2015). Daarin is voor elke competentie beschreven in welke modules en op welk niveau deze wordt getoetst. Uit gesprekken constateert het panel dat de werkwijzen en verantwoordelijkheden voor de toetsing flink zijn aangescherpt. Docenten stemmen de toetsvormen en toetsinhoud meer en meer af. Dit is een geleidelijk proces, waarbij voor steeds meer modules gezamenlijk gewerkt wordt aan toetsvormen en toetsinhoud. In de toekomst zal dit voor alle modules gelden. Bij het opstellen van toetsen, het normeren van toetsen en bij de beoordeling van prestaties zijn nu meerdere docenten uit een moduleteam betrokken. Het documenteren van de toetsing is aangescherpt door bij iedere module een toetsdossier aan te leggen. Dit dossier bevat een toetsmatrijs, de beoordelingscriteria, het beoordelingsformulier, de antwoordsleutel en de cesuur. Deze dossiers worden gecheckt door de toetscommissie, die in het najaar 2015 is ingesteld en werkt onder de auspiciën van de examencommissie. De toetscommissie checkt de technisch onderwijskundige aspecten. De examinatoren doen de didactische en vakinhoudelijke check.

Het panel heeft alle vertrouwen in de weg die de opleiding is ingeslagen en de versterking die is ingezet. De toetsdossiers zijn in opbouw. Het werken met toetsmatrijzen en rubrics wordt meer gemeengoed. Docenten geven aan dat zij studentproducten en de scores bij de beoordeling gerichter bespreken en afstemmen en daarmee bewuster bezig zijn met de beoordelingen en het hanteren van rubrics. Het proces van werken met toetsmatrijzen en rubrics is goed gestart maar moet zich de komende tijd verder ontwikkelen. Het panel herkent dit beeld in het toetsmateriaal en constateert dat docenten duidelijk steeds meer afstemmen in de beoordeling en elkaar weten te vinden. Dit heeft de teamvorming versterkt, ook over de locaties heen.

Studenten vinden de relevante informatie over toetsing in de studiegids, in de modulewijzers en op Blackboard. Daarmee is de toetsing voor studenten transparant. Uit gesprekken met studenten blijkt dat zij weten wat er waar en wanneer wordt getoetst en dat zij zich aan de hand van voorbeeldtoetsen en beoordelingsformulieren of rubrics kunnen voorbereiden. Studenten zijn redelijk tevreden over toetsing en de heldere informatie vooraf. Studenten in Leeuwarden waarderen dit onderdeel in de NSE met gemiddeld een score 3,5. De tevredenheid van studenten in Velp laat een stijgende lijn zien; de score 3,2 is een verbetering ten opzichte van voorgaande jaren. De stijgende lijn kan verder worden doorgezet.

Uit de modulebeschrijvingen, het toetsmateriaal en de studentproducten die het panel heeft ingezien en uit de gesprekken blijkt dat de opleiding een rijk scala aan toetsvormen hanteert om kennis, inzicht en houding te toetsen, zowel individueel als in een groep. Het panel heeft een

representatieve set van toetsmateriaal ingezien en constateert dat de toetsen qua opzet en inhoud van voldoende kwaliteit zijn en passend bij de onderwijsinhoud. In de beoordelingen is er steeds meer aandacht voor de individuele beoordeling binnen groepsopdrachten. Bij mondelinge examens zijn standaard twee of meer examinatoren aanwezig. Bij de beoordeling van het afstudeerproject zijn tenminste twee docenten betrokken (één van de begeleiders en een onafhankelijke docent). Het panel is positief over het optrekken van de ondergrens voor deelcijfers. Daar waar voorheen onvoldoende deelcijfers gecompenseerd konden worden met hogere deelcijfers, geldt nu dat alle onderdelen met minimaal een voldoende cijfer moeten worden afgerond.

In de OER zijn de organisatorische en juridische aspecten vastgelegd. De examencommissie werkt conform de Handreiking Examencommissies 2015 van de Vereniging van Hogescholen. De examencommissie heeft twee kamers (één te Velp en één te Leeuwarden). De voorzitters en secretarissen van beide kamers stemmen minimaal twee keer per jaar af. In Leeuwarden wordt samengewerkt met examencommissieleden van de opleiding Tuin- en Akkerbouw. De examencommissie borgt de kwaliteit van de toetsing onder andere door het aanwijzen van gekwalificeerde examinatoren. Hogeschoolbreed is er een afstemmingsoverleg van alle voorzitters van examencommissies. Examencommissies leggen activiteiten vast in jaarverslagen. Het panel is positief over de actieve rol die de examencommissie pakt door gerichte analyse van de toetsing van de propedeusemodulen en door de organisatie van een peerreview over de beoordeling van afstudeerwerk. Daarop is het beoordelingsformulier aangepast met meer mogelijkheid tot het noteren van gerichte feedback. Dit is conform een uitgangspunt van de opleiding dat feedback een belangrijk onderdeel is van de beoordeling en in het leerproces van de student.

Het proces van beoordelen is aangescherpt met beter onderscheid in de beoordelingsformulieren tussen de afstudeeronderdelen, met een duidelijk go/no go-moment bij de start op basis van een duidelijke verantwoording van de afstudeeronderzoeksvoorstellen en door de scheiding van begeleiding en beoordeling. Bij de afstudeerfase zijn twee begeleiders betrokken, waarvan één ook het afstudeerproces beoordeelt. Een onafhankelijk derde docent beoordeelt het plan, het product en de presentatie. Het eindcijfer komt in overleg tot stand. Bij een te groot verschil tussen de beoordelaars is er een vaste procedure voor vaststelling van het cijfer, voorheen werd een derde beoordelaar ingezet. Tijdens het visitatiebezoek werd duidelijk dat er bij de beoordeling van de afstudeerplannen minder verschillen tussen de beoordelingen waren dan voorheen. De maatregelen en kalibratie tussen docenten lijken hun vruchten af te werpen. Er zijn echter nog geen afstudeerwerken beschikbaar die volledig volgens de nieuwe opzet zijn begeleid en beoordeeld.

De procedures voor de stagebeoordelingen staan vermeld in de stagegidsen en in de beoordelingsformulieren. Uitgangspunt is dat de stagebieders feedback geven als input voor de beoordeling, maar zelf geen beoordeling geven. De stagebieder is geen examinator.

Alle examinatoren nemen in 2015-2016 deel aan de cursus BKE. Leden van de examencommissie en toetscommissie gaan verder met de SKE-cursus. De nadruk op goede toetsing heeft voor verhoging van de werkdruk gezorgd, maar docenten zien er de meerwaarde van in, zeker voor de langere termijn.

Conclusie

Het panel constateert dat de opleiding een helder systeem heeft van toetsing en beoordeling. De toetsen zijn qua inhoud en opzet van voldoende kwaliteit. Door de actieve examencommissie, de toetscommissie en door het docententeam zijn het laatste jaar grote en goede stappen gezet in een nieuwe procedure voor de opzet van en afstemming over de toetsing. Er is duidelijk geïnvesteerd in professionalisering van beoordelaars, in versterking van de toetsinstrumenten en in onderlinge kalibratie van werkwijzen en beoordeling. In de afstudeerfase zijn versterkte toetsprocedures ingezet, maar deze zijn nog niet geheel doorlopen. Ook de toetsmatrijzen en rubrics moeten nog verder worden doorontwikkeld in de hoofdfase. De opleiding is met deze stappen op de goede weg en het panel heeft respect voor het vele werk dat sinds 2014 is verzet en voor de stappen die zijn gezet. Er zijn echter nog geen studeerwerken beschikbaar die volledig volgens de nieuwe opzet zijn begeleid en beoordeeld.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor zowel de DV-AH opleiding als voor de AD-opleiding.

Standaard 11 Gerealiseerde eindkwalificaties

<i>De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.</i>

Dit hoofdstuk beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel op het gebied van het gerealiseerde niveau. De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

Het behalen van de eindkwalificaties en het eindniveau tonen de studenten aan door de afstudeerrapportage, de halfjaarstage en de modules van de gekozen major (per 2015-2016). De onderdelen in de modules verschillen per major:

- Melkveehouderij: afstudeerproject Landbouw, bedrijfsbeoordeling, internationale handel, duurzame ketens en kwaliteit.
- Diergezondheidszorg: afstudeerproject Landbouw, gezonde kennis, veeverbetering, animal welfare quality management en internationale handel.
- Thesis and Placement voor de majors in Velp (ELS, EBE, AAS en LS).

Vóór 2015-2016 studeerden studenten af op alleen de afstudeeropdracht, waarbij zij een afstudeerrapport en artikel schreven en een presentatie met verdediging hielden.

De studieroute met studenten uit India hanteert exact dezelfde opzet en eisen voor het afstuderen als bij de reguliere bachelorprogramma's. Deze opzet is afgestemd met de examencommissie.

De AD-opleiding wordt afgesloten met een eindopdracht bedrijfsbeoordeling, duurzame ketens en kwaliteit, duurzame landbouw, oriëntatie sector en beroep. AD-studenten onderzoeken een onderwerp dat van belang is voor de toekomst van een melkveebedrijf, vanuit het oogpunt van de ondernemer, melkveehouder.

De studenten leggen een afstudeerportfolio aan met alle bewijsstukken. Tevens moeten alle voorgaande onderdelen met een voldoende zijn afgesloten. De richtlijnen voor de opzet en beoordeling van de afstudeerfase zijn afgeleid van de *VHL Handreiking Afstudeerprotocol* (mei 2015). Vanaf 2016 zal op beide locaties gewerkt worden volgens een gezamenlijk afstudeerprotocol.

Het afstudeerprotocol is herzien en verscherpt. De verbeteringen zijn sinds september 2015 ingezet en zullen medio 2016 volledig zichtbaar worden. De afstudeeropdracht heeft dan een duidelijke go/no go-beslissing bij de beoordeling van het onderzoeksplan van de student. Het onderzoeksplan, het afstudeerrapport en de presentatie worden beoordeeld door twee examinatoren: de begeleidende docent en een onafhankelijke andere docent. De opdrachtgever vanuit een bedrijf is als adviseur betrokken bij de beoordeling. Bij de beoordeling werken examinatoren sinds kort met rubrics en zij stemmen de beoordelingen gericht af via intervisie- en kalibratiesessies. Daarmee is de interpretatie en de weging van beoordelingscriteria aangescherpt. Studenten studeren individueel af sinds 2015. Tot 2014 konden studenten te Leeuwarden in duo's afstuderen.

In het herziene afstudeertraject zoeken studenten, in afstemming met de SLB-docent, een bij de major passende afstudeeropdracht bij een externe organisatie. De onderwerpen worden afgestemd met en komen binnen bij de opleiding. Studenten moeten hun afstudeervoorstel verantwoorden ten behoeve van de go/no go-beslissing. Daarbij wordt gekeken naar de mogelijkheid om zelfstandig een praktijkonderzoek te kunnen doen dat haalbaar is in de beschikbare tijd en naar het inhoudelijke niveau van de opdracht. Afstudeerders en alumni geven in de gesprekken aan dat zij goede begeleiding ontvangen. Deze is intensiever in de startfase dan in de uitvoerings- en schrijffase. De externe opdrachtgever levert input voor de beoordeling, maar beoordeelt niet zelf. De procedures, afstudeerfasen en de beoordeling staan volgens studenten helder en inzichtelijk op Blackboard.

Het panel heeft vijftien bachelor-afstudeeropdrachten en vier AD-eindopdrachten opgevraagd vanuit de laatste twee afstudeercohorten en deze beoordeeld op inhoudelijke aansluiting, op aantoning van het gewenste niveau en op de beoordeling door docenten. Het panel had bij 1 bachelor- en bij 1 AD-dossier twijfels over de kwaliteit en het niveau. Deze zijn besproken met de beoordelaars die toelichtten dat bij de bachelor-afstudeeropdracht in de overige afstudeeronderdelen, waaronder een presentatie en verdediging, deze student wel net voldoende bleek te zijn van de competentiebeheersing. Het AD-verslag was een voorbeeld van een student die schriftelijk niet sterk was, maar in de praktijk de competenties wel liet zien, aldus docenten. In de regel kan het panel zich vinden in de becijfering van werkstukken. Het panel adviseert de opzet en het aandeel van de mondelinge onderdelen (in de oude opzet van het afstuderen 40% van het eindcijfer), de uiteindelijke onderbouwing bij de beoordeling en de feedback duidelijker vast te leggen in de beoordelingsformulieren, opdat een helder totaalbeeld van de student zichtbaar wordt.

Uit gesprekken blijkt dat de eindwerkstukken van de verschillende majors een eigen invulling hebben, variërend van bedrijfskundig advies tot bijvoorbeeld bewegingsonderzoek bij paarden. Het algemene beoordelingsformulier is niet altijd goed toe te passen bij alle soorten eindwerken. Het panel constateert dat er meerdere beoordelingsformulieren worden gehanteerd voor de verschillende onderdelen en dat daarmee het overzicht van de eindbeoordeling moeilijk is te

vatten. Het panel adviseert voor de overall-eindbeoordeling één formulier te hanteren, waarmee duidelijk wordt gemaakt hoe alle onderdelen bij elkaar aantonen dat de student het eindniveau heeft behaald.

Het panel constateert dat veel eindwerken kwalitatief van aard zijn. Het panel adviseert docenten sterker te laten sturen op een steviger en meer kwantitatieve onderbouwing van de onderzoeksopzet. In de beoordelingsformulieren is niet altijd helder hoe een eindcijfer tot stand komt of hoe individuele beoordelingen tot stand komen. Verder is er geregeld een redelijk verschil in beoordeling tussen examinatoren. Dit behoeft meer afstemming. Het panel vindt het positief dat de meeste van deze punten ook door de examen- en toetscommissie zijn geconstateerd en dat de beoordelingsprotocollen zijn aangescherpt, met go/no go-momenten, meer tussentijdse beoordelingen, betere beoordelingsformulieren en meer kalibratie tussen beoordelaars (zie standaard 10). De effecten daarvan zullen zichtbaar worden bij de beoordeling van de afstudeerders die het panel heeft gesproken tijdens de visitatie. Het panel heeft het vertrouwen dat de ingezette lijnen worden doorgezet mede gezien de opzet van rubrics voor de afstudeerfase. Afstudeerders moeten hun theoretisch kader en de opzet van het praktijkonderzoek duidelijk verantwoorden.

Het functioneren van afgestudeerden in het werkveld is gemonitord door feedback te vragen van stagebieders, van werkveldvertegenwoordigers, van de werkveldadviescommissie en van de eigen alumni via de alumnivereniging. Daarnaast worden alumni bevraagd via de Hbo-monitor en periodieke evaluaties. Daaruit blijkt dat studenten goed toegerust zijn voor het beroepenveld en voor een vervolgstudie. Stage- en afstudeeropdrachtbieders vinden studenten goed inzetbaar door een goede beheersing van de competenties. De paardenhouderijsector waardeert het internationale karakter van de opleiding en de focus op persoonlijke ontwikkeling.

De ervaring van studenten van DV-AH van Van Hall Larenstein die doorstromen naar de masteropleiding Dierwetenschappen van Wageningen UR is positief. Dit komt mede doordat Van Hall Larenstein-studenten in hun minor al vakken van de MSc Dierwetenschappen kunnen volgen en daarmee vroeg kunnen inschatten of zij succesvol kunnen zijn in de master.

Conclusie

Het panel is overtuigd vanuit de afstudeerdossiers en de toelichting in gesprekken dat de bachelor-en de AD-studenten het gewenste niveau behalen en de eindkwalificaties realiseren. Een steekproef van afstudeerdossiers uit de laatste twee afstudeercohorten bevestigt dit beeld. De versterking van de begeleiding en de beoordeling is ook in de afstudeerfase ingezet en duidelijk in het nieuwe afstudeerprotocol. De resultaten daarvan zullen zichtbaar worden in een volgende lichting afstudeerwerken. Het panel heeft het vertrouwen dat de ingezette lijnen worden doorgezet mede gezien de proactieve houding van de opleiding en de verbetering van de beoordelingsprocedures voor de afstudeerfase. Afstudeerders moeten hun theoretisch kader en de opzet van het praktijkonderzoek duidelijker dan voorheen vooraf verantwoorden. Over het functioneren van stagiairs en alumni in het werkveld oordelen alle betrokkenen positief. Daarover heeft het panel geen twijfel. Aangezien het panel de versterking van de afstudeerfase en de beoordeling nog niet zelf heeft kunnen verifiëren aan de hand van afgeronde eindwerken, komt zij voor deze standaard tot het oordeel voldoende.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor zowel de DV-AH opleiding als voor de AD-opleiding.

Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel voltijd	Oordeel AD
<i>Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties</i>	Goed	Voldoende
<i>Standaard 2 Oriëntatie programma</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 3 Inhoud programma</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 4 Vormgeving programma</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 5 Instroom</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 6 Personeel</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 7 Materiële voorzieningen</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 8 Begeleiding</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 9 Kwaliteitszorg</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 10 Toetsing</i>	Voldoende	Voldoende
<i>Standaard 11 Gerealiseerde eindkwalificaties</i>	Voldoende	Voldoende

Weging en conclusie

Op basis van de beslisregels van de NVAO komt het panel tot het eindoordeel voldoende. De opleiding heeft een drukke fase doorgemaakt (door o.a. ontvlechting met Wageningen UR met bijkomende verhuizing, de overgang van oud naar nieuw curriculum en de afstemming en samenwerking tussen de locaties Leeuwarden en Velp), waarin binnen de hogeschool veel zaken zijn opgepakt om de eigen positie en profilering weer in te richten. Dit heeft ook van de opleiding Dier- en veehouderij/Animal Husbandry veel investeringen gevraagd. Het panel heeft veel waardering voor de grote hoeveelheid werk die het afgelopen jaar is verricht. Het panel is van mening dat de opleiding de eigen visie en processen duidelijk voor ogen heeft en dit stapsgewijze vorm geeft in de onderwijsuitvoering. De onderwijskwaliteit voldoet en ontwikkelt zich positief vanuit een heldere onderwijsvisie. Het docententeam heeft daartoe de juiste capaciteiten in huis. De onderwijskwaliteit wordt geborgd vanuit een proactieve examencommissie. Het panel heeft vertrouwen dat de nieuwe ontwikkelingen (zoals aanscherpen toetsprocedures, ontwikkelen van rubrics, kalibratiesessies met docenten, vroegtijdig bijsturen in het afstudeerproces) gaan leiden tot verbeteren van de kwaliteit van de opleiding en het afstudeerwerk. De teambuilding (ook over de locaties heen) die uit deze acties voortvloeit, is een positief neveneffect. De volledige resultaten van deze ontwikkelingen heeft het panel echter nog niet kunnen toetsen. Met doorzetting van de ingezette verbeteringen sluit het panel voor de toekomst niet uit dat ook het eindoordeel 'goed' mogelijk moet zijn als de kwaliteit tot in de eindfase goed aantoonbaar en navolgbaar is.

Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande *hbo-bachelor*opleiding Dier- en Veehouderij/Animal Husbandry en van de AD-opleiding Melkveehouderij van Hogeschool Van Hall Larenstein als **voldoende**.

Aanbevelingen

Het panel geeft de opleiding de volgende aanbevelingen mee om de verdere ontwikkeling van de opleiding Dier- en Veehouderij te steunen:

Algemeen

- Verduidelijk en onderbouw de redenen en de visie voor het starten van de Nederlandse melkveehouderij major te Velp. De werkveldadviescommissie leek niet eenduidig over dit initiatief, gezien de schaa sprong in de melkveehouderij.

Standaard 1

- Verduidelijk de koppeling tussen de eindkwalificaties van de AD-opleiding en de niveau-indicatoren van de short-cycle Dublindescriptoren.

Standaard 2

- Besteed aandacht aan de taalvaardigheid Nederlands binnen de AD-opleiding.
- Biedt direct in het eerste jaar voor buitenlandse studenten het vak Nederlands als tweede taal aan.
- Versterk het netwerk van veehouders en bedrijven die ingezet worden bij het leren in de praktijk rondom Velp

Standaard 3

- Geef de opzet en inhoud van de 2+2 studieroute voor studenten uit India helder weer in studiegids en overige documenten.

Standaard 5

- Besteed bijzondere aandacht aan de begeleiding van de groep studenten uit India. Het gaat daarbij zowel om inhoudelijke begeleiding bij de verschillende modules als praktische begeleiding bij zaken als bijvoorbeeld huisvesting, formaliteiten binnen en buiten de school et cetera.

Standaard 6

- Versterk de beheersing van de Engelse taal onder docenten, met name te Velp.

Standaard 7

- Investeer in de (digitale) beschikbaarheid van literatuurcollecties via de mediatheek en zorg dat het niveau van informatievoorziening met betrekking tot literatuur op vergelijkbaar niveau komt van voor de ontvlechting met Wageningen UR.

Standaard 10

- Continueer de inzet op de ontwikkeling en hantering van toetsprocedures, toetsmatrijzen en rubrics.

Standaard 11

- Stuur in de afstudeerfase en de -beoordeling op een meer kwantitatieve onderbouwing van de onderzoeksopzet en een duidelijker eind-beoordelingsformulier.

Bijlagen

Bijlage 1 Eindkwalificaties van de opleiding

1	Opstellen van een ondernemingsplan
	A. Kan omgevingsanalyse maken
	B. Kan economische bedrijfsgegevens vastleggen en analyseren
	C. Kan bedrijfsvisie ontwikkelen en vertalen naar strategische doelstellingen
2	Vertalen en toepassen van beleid
	A. Kent de achtergronden van het beleid
	B. Kan beleid toepassen in de praktijksituatie
3	Opstellen en uitvoeren toegepast onderzoek
	A. Kan een onderzoeksvoorstel opstellen
	B. Kan onderzoek uitvoeren/verwerken
	C. Kan over een onderzoek rapporteren
4	Ontwikkelen en vermarkten van producten en diensten
	A. Kan marktonderzoek uitvoeren
	B. Kan product/dienst en promotiemateriaal ontwikkelen
	C. Kan een in/verkoopgesprek voeren
5	Analyseren en optimaliseren van een dv-bedrijf
	A. Kan een analyse maken van een dv-bedrijf
	B. Kan verbetervoorstellen maken
	C. Kan een actieplan maken
6	Acquireren en advies geven
	A. Kan klanten/opdrachten werven
	B. Kan wens(en) opdrachtgever inventariseren en concretiseren
	C. Kan adviesbehoefte uitwerken en terugkoppelen
7	Leiding geven aan projecten, processen en personen
	A. Kan de werkzaamheden organiseren en uitvoeren
	B. Kan bedrijfsdoelstellingen omzetten naar operationele bedrijfsvoering
	C. Kan leidinggeven aan projecten/personen
8	Opzetten en borgen van een kwaliteitszorgsysteem
	A. Kan kwaliteitszorg in kaart brengen
	B. Kan in keten kwaliteitscontroles volgens methode uitvoeren
9	Brede Professionalisering en reflectief denken
	A. Kan reflecteren en een mening vormen
	B. Kan functioneren in een organisatie
	C. Kent (de eisen van) de agrarische arbeidsmarkt
10	Maatschappelijk verantwoord en duurzaam ondernemen
	A. Kan belangen/standpunten van stakeholders afwegen.
	B. Kan maatschappelijke relevantie toetsen
	C. Kan duurzaamheid beoordelen
11	interactief informeren van specifieke doelgroepen
	A. Kan informatie overdragen aan doelgroep
	B. Kan een technische/commerciele tekst schrijven
12	Internationale sector overzien
	A. Kan communiceren in het Engels
	B. Kent de buitenlandse markt en productieomstandigheden

Overzicht eindniveaus voor de drie majors en de AD-MV

	Competenties	MV	TDW/AAS	ESB	AD-MV
1	Opstellen ondernemingsplan	3	2	3	3
2	Vertalen en toepassen van beleid	2	2	2	2
3	Opstellen/uitvoeren toegepast onderzoek	3	3	3	1
4	Ontwikkelen/vermarkten producten/diensten	2	3	3	1
5	Analyseren/optimaliseren van een DV bedrijf	3	2	2	3
6	Acquireren en advies geven	3	3	3	2
7	Leiding geven (projecten, processen, personen)	2	2	2	1
8	Opzetten en borgen kwaliteitssystemen	1	3	2	1
9	Brede professionalisering/reflectief denken	3	3	3	1
10	Maatschappelijk verantwoord/duurzaam ondernemen	3	3	3	2
11	Interactief informeren van spec. doelgroepen	3	3	3	1
12	Internationale sector overzien	2	2	3	1

Bijlage 2 Overzicht opleidingsprogramma

Structuur propedeuse volgens het VHL-Onderwijsconcept

Jaar 1 Propaedeuse	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
	Oriëntatie sector 7 EC	Dier en Gezondheid 7 EC	Agrarisch Bedrijf 7 EC	Bodem en gewas 7 EC
	Dier en prestatie 7 EC	Duurzame ketens en afzet 7 EC	Veehouderij en maatschappij 7 EC	Student in bedrijf 7 EC
	Studiebegeleiding 4 EC			

Structuur hoofdfase volgens het VHL-Onderwijsconcept, invulling study units is specifiek per major

Year 2	Term 1	Term 2	Term 3	Term 4
	Placement 14 EC	Study unit 7 EC	Study unit 7 EC	Study unit 7 EC
		Study unit 7 EC	Study unit 7 EC	Study unit 7 EC
	Study mentoring 4 EC			

Year 3	Term 1	Term 2	Term 3	Term 4
	Study unit 7 EC	Study unit 7 EC	Placement or minor 30 EC	
	Study unit 7 EC	Study unit 7 EC		
	Study mentoring 2 EC			

Year 4	Semester 1	Semester 2
	Placement or minor 30 EC	Thesis 30 EC

Nb Het uitfaserend programma jaar 2/3/4 in Leeuwarden heeft vrijwel dezelfde opbouw, behalve dat de placement (oriëntatiestage) in jaar 2/periode 3 zat en dat de minor als een lint van 4 modules van elk 7 EC per periode over het hele derde jaar verspreid was.

Schematisch overzicht uitfaserend programma Jaar 2/3/4/ VHL Velp

Year 2	Term 1	Term 2	Term 3	Term 4
	Placement 15 EC	Study unit 5 EC	Study unit 5 EC	Study unit 5 EC
		Study unit 5 EC	Study unit 5 EC	Study unit 5 EC
		Study unit 5 EC	Study unit 5 EC	Study unit 5 EC

Year 3	Semester 1 *)		Semester 2	
	Study unit 5 EC	Study unit 5 EC	Placement or minor 30 EC	
	Study unit 5 EC	Study unit 5 EC		
	Study unit 5 EC	Study unit 5 EC		

Year 4	Semester 1	Semester 2
	Placement or minor 30 EC	Thesis 30 EC

Schematisch overzicht Jaar van het 2+2 programma Live Stock Management and Veterinary technician (cohort 2015):

Year 3	Semester 1		Semester 2 (Term 3+4)
	Term 1	Term 2	
	Marketing and professional communication 7 EC	Analysis of animal environment, performance and veterinarian practices 7 EC	
	Analysis of farm and farming environment 7 EC	Research methods and professional communication 7 EC	
Self development 2 EC			

Year 4	SEMESTER 1		SEMESTER 2
	Proof of Professional Conduct 10 EC		
	Job Assessment on Associated Science 10 EC		
	Job Application on Professional Conduct 10 EC		
			Thesis Livestock Management 30 EC

Schematisch overzicht AD programma tweede jaar, propedeuse is gelijk aan bachelor:

1 ^e semester		2 ^e semester	
Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
Voederveorziening (7 credits)	Bedrijfsbeoordeling (7 credits)	Veevoeding en diergezondheid (7 credits)	Eindopdracht (14 credits)
Duurzame landbouw (7 credits)	Financieel Management (7 credits)	Agrarisch Ondernemerschap (7 credits)	
Studieloopbaanbegeleiding (4 credits)			

Bijlage 3 Kwantitatieve gegevens

Kwantitatieve gegevens over de opleiding Dier en Veehouderij

TABELLEN HBO-BACHELOR

Op basis van cijfers dd. 17 november 2015

Tabel 1: Uitval uit het eerste jaar

Cohort		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Instroom #	Lwd	69	104	71	61	46	73	68	52
Instroom #	Velp	55	61	74	64	68	50	69	49
Instroom #	Totaal	124	165	145	125	114	123	137	101
Uitval %	totaal	16%	11%	35%	22%	27%	16%	28%	

Instroom zowel in eerste jaar als in hoger jaar; peildatum 1 oktober 2015.

Nb Instroom = alle instroom voor het eerst in deze opleiding; Formele definitie omvat alleen instroom die nog geen HO-geschiedenis hebben (niet intern beschikbaar); Tot en met 2013 instroom jaar 2 vanuit verwante AOC: tussen 6-12 studenten; Instroom (in jaar3) vanuit AD: 5-8/jaar.

Tabel 2: Uitval uit de bachelor (hoofd fase)

Cohort	2008	2009	2010
Her-inschrijvers # tot	104	147	92
Uitval %	36%	37%	11%

Uitval na eerste jaar, gerelateerd aan her-inschrijvers plus diploma jaar1.

Tabel 3: Rendement (zie definitie)

Cohort	2008	2009	2010
Her-inschrijvers	104	147	92
Rendement(%)	48%	51%	78%

Rendement = (# diploma's jaar 1 t/m 5)/(# her-inschrijvers + #diploma's jaar 1).

Tabel 4: Docentkwaliteit

Graad	minstens MA
Percentage	81%

Peilmoment 1 september 2015.

Tabel 5: Student-docentratio

Ratio	22:1
-------	------

Tabel 6: Contacturen

Studiejaar	1	2	3	4
Contacturen	15	ca 15	ca 15	n.v.t.

Klokuren; jaar 1 conform prestatieafspraken; gedetailleerd uit roostergegevens 13-14 en 14-15 (gemiddeld Leeuwarden-Velp, varieert tussen groepen/locaties 13-17 uur). Jaar 2 en 3 geschat uit rooster (ca 20 roosteruren/week); jaar 4 =stage/afstuderen).

TABELLEN HBO-AD

Op basis van cijfers dd. 17 november 2015

Tabel 1: Uitval uit het eerste jaar

Cohort	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Instroom	20	23	24	33	21	33	27	36
Uitval (%)	15%	9%	13%	27%	14%	6%	22%	

Peildatum 1 oktober 2015.

Tot en met 2013 Mas-instroom met een jaar vrijstelling, ca 15-25 studenten/jaar. Vanaf 2014 geen vrijstelling meer van propedeuse. Jaarlijks ca 5 switchers van DV-Ba naar AD zijn als nieuwe instroom geteld.

Tabel 2: Uitval uit de bachelor (hoofdfase), na eerste jaar

Cohort	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Herinschrijvers	7	10	11	22	14	15
Uitval (%)	0%	14%	19%	38%	22%	

Peildatum 1 oktober 2015.

Uitval na eerste jaar, gerelateerd aan her-inschrijvers plus diploma jaar1.

Tabel 3: Rendement (aangepaste definitie)

Cohort	2008	2009	2010	2011	2012	2013
diploma's jaar 1	10	11	10	2	6	16
Her-inschrijvers	7	10	11	22	14	15
rendement (%)	100%	86%	81%	58%	72%	>74%

Peildatum 1 oktober 2015.

Diplomarendement = (#diploma's jr 1,2 en 3)/(#herinschrijvers + #diploma jaar1).

Bijlage 4 Deskundigheden leden visitatiepanel en lead auditor

1	Mevrouw dr. ir. A. van den Pol-van Dasselaar MBA is lector Beweiding bij CAH Vilentum en senior wetenschapper bij Wageningen UR Livestock Research. Daarnaast is zij vennoot van een melkveebedrijf in Dronten.
2	De heer ir. M.P. Cuijpers MPA is directeur van LTO Nederland.
3	De heer ir. J. Van Outryve is landbouwjournalist – adjunct-hoofdredacteur Boer&Tuinder. Daarnaast is hij Lector Hogeschool Vives campus Roeselare.
4	Mevrouw R. Baris volgt de hbo-bacheloropleiding Dier- en Veehouderij bij Hogeschool Inholland.
5	Mevrouw ir. M. Dekker, senior-auditor en adviseur bij NQA.

Bijlage 5 Bezoekprogramma

Donderdag 21 januari: Dier- en veehouderij (vt) te Velp (Engelstalige studenten)

NB Op woensdag 20 januari is er voor de Nederlandstalige studenten en alumni een gesprek gepland in Leeuwarden

Het visitatiepanel zal bestaan uit:

- Mevrouw dr.ir. A. van den Pol-van Dasselaar MBA (Agnes)
- De heer ir. M.P. Cuijpers MPA (Thijs)
- De heer ir. J. van Oustryve (Jaques)
- Mevrouw. R. Baris (Renée)

Mevrouw M. Dekker (Marga) zal het panel als secretaris bijstaan.

Tijdstip	Thema	Deelnemers	
09.00-09.30	Presentatie van maximaal 20 minuten door opleiding	Hans van Tartwijk + Gelein Biewenga	
09.30-11.30	Materiaalbestudering en voorbereiding	Panel	
11.30-12.00	Spreekuur en rondleiding <i>Mogelijk splitsing panel over beide activiteiten</i>	Rondleiding Velp praktijkruimte en filmpje over Leeuwarden + Dairy campus + bezoek lab Velp Organisatie: Gelein Biewenga en Resie Oude Luttkhuis	
12.00-12.45	Vorbereiding gesprekken + lunch	Panel	
12.45-13.45	Engelstalig gesprek studenten (5) en alumni (3) DV Velp <i>De Nederlandstalige studenten en alumni, inclusief AD worden op woensdag 20 januari in Leeuwarden ontvangen</i>	5 studenten: Jessie Stommel (year 1 (gaat ESB doen), Lana Flowers (year 2 ELS), Ron van Zandbrink (year 2 LS) Lizet Kuijlaars (year 3 AAS), Gagan Khadke (GATL), Christine Wasserman (year 4 EBE) 3 alumni: Vanuit AAS/LS: Milou Fleuren, vanuit ELS/EBE: Janna Behrens en Anne Hoogenboom	
13.45-14.45	Gesprek docenten en examinatoren <i>(In ieder geval ook betrokken bij geselecteerde afstudeerproducten.)</i>	Namens Leeuwarden Gelein Biewenga Klaas Bolding Jan van Delden Sjieuwke Schenkel-Wind	Namens Velp Stef Groot Nibbelink Sandra van Iwaarden Ben Rankenberg Hans van Tartwijk
15.00-15.45	Gesprek opleidingsmanagement	Wendy Zuidema-Haans, Wiepk Voskamp-Harkema en Jans Bekhuis	
16.00-16.45	Gesprek borging	Namens Leeuwarden Cees Gauw, Jan Hania, Yep Zeinstra, OPCO-student Wiebe Bonekamp, Dirk Bruins (extern lid WAC)	Namens Velp Koen Janssen, Johan Meinderts, Frans Verweij, APC-student Meggie van der Kamp, Rob Krabbenborg (extern lid WAC)
16.45-17.30	Beoordelingsoverleg panel		
17.30-17.45	Laatste gesprek opleidingsmanagement en terugkoppeling bevindingen	Eerst opleidingsmanagement en daarna openbaar voor alle belangstellenden/betrokkenen	

Gegevens gespreksdeelnemers

Opleidingsmanagement

- Mevrouw ir. ing. W.M.A.A. Zuidema-Haans (Wendy), directeur domein Food & Dairy en Life Sciences & Technology
- Mevrouw dr.ir. W. Voskamp-Harkema (Wiepk), Leading lector domein Food and Dairy, lectoraat Dairy
- Drs. J.A.G.M. Bekhuis (Jans), Adjunct directeur a.i. domein Food & Dairy

Studenten

- Jessy Stommel (year 1 ELS), buitenlands diploma (Zeugnis der Allgemeinen Hochschulreife)
- Lana Flowers (year 2 ELS), buitenlands diploma (General Certificate of Education - Advanced Level)
- Ron van Zandbrink (year 2 LS)
- Lizet Kuijlaars (year 3 AAS) WUR
- Gagan Khadke (GATL), buitenlands diploma (Higher Secondary Certificate)
- Christine Wasserman (year 4 EBE), buitenlands diploma (Zeugnis der Fachhochschulreife)
- (Michelle Steenbakker (year 3 LS), HAVO-EM + Mbo-4 Dierhouderij (reserve))

Alumni

- Vanuit AAS/LS: Milou Fleuren (juni 2015), Mbo Dierenassistent (Helicon)
- Vanuit ELS/EBE: Janna Behrens (aug. 2014), Duits diploma Abitur
- Vanuit ELS/EBE: Anne Hoogenboom (mrt. 2014), VWO

Studenten OPCO/APC

- Wiebe Bonekamp (Leeuwarden) HAVO-NG
- Meggie van der Kamp (year 4 EBE), HAVO-NT+NG

Docenten Leeuwarden

- Ing. G. Biewenga (Gelein) Docent Melkveehouderij, regierolhouder team
- Ing. K. Bolding (Klaas) Docent Veehouderij, landbouw (nationaal en internationaal), melkveehouderij (van bodem tot beurs), Praktijkleren
- Drs. J. van Delden (Jan) Docent Wiskunde, informatica, statistiek, research management, regierolhouder planning
- MSc. A.C. Gauw (Cees) Docent Plantenteelt, regierolhouder SLB
- Mr. ir. J. Hania (Jan) Docent Financieel management, ondernemerschap en recht, voorzitter examencommissie
- Ing. D.G. Kuiper (Dick) Docent Plantenteelt, regierolhouder curriculum
- Ir. ing. S. Schenkel-Wind (Sjiewwke) Docent Diergezondheidszorg, dierwelzijn, veevoeding, fokkerij, toelater, regierolhouder SLB
- Ir. Y.S.T. Zeinstra (Yep) Docent Veehouderij, instroom, lid examencommissie

Docenten Velp

- Ir. S.B. Groot Nibbelink (Stef) Docent Veehouderij
- MSc. A. van Iwaarden (Sandra) Docent Paardenhouderij, regierolhouder team
- Drs. K.A.M. Janssen (Koen) Docent Onderzoekstechnieken en ICT, lid examencommissie
- Ir. J.H. Meinderts (Johan) Docent Veehouderij, lid opleidingscommissie

- Ir. E.H.M. Rankenberg (Ben) Docent Veehouderij en bedrijfseconomie, regierolhouder planning
- Ir. J.M.F.M. van Tartwijk (Hans) Docent Paardenhouderij
- Ir. F.M. Verweij (Frans) Docent Veehouderij en plantenteelt, regierolhouder curriculum

Externe leden werkveldadviescommissie

- Leeuwarden: Dirk Bruins (lid vakgroep Melkveehouderij LTO Noord)
- Velp: MSc R. Krabbenborg (Rob) Productmanager bij Pavo

Woensdag 20 januari: Bachelor en AD Dier- en veehouderij (vt) te Leeuwarden (Nederlandstalige studenten)

Gesprek Studenten en Alumni

<i>naam en jaar</i>	<i>vooropleiding</i>
Cor Hendriksen, AD Melkveehouderij jaar 1	Mbo (MAS)
Melanie Cremers, AD Melkveehouderij jaar 2	Mbo (MAS)
Susanne van der Wal, Bachelor jaar 1	HAVO-VWO
Akke Terpstra, Bachelor jaar 2 major DG	HAVO-VWO
Klaas Pieter Blanke, Bachelor jaar 3 major MV	HAVO-VWO
Annet Scheen, Bachelor jaar 3 major DG	HAVO-VWO
Inge Hendriks, Bachelor jaar 4 major DG	HAVO-VWO

Alumni

<i>naam en jaar</i>	<i>vooropleiding</i>
Simon Kooistra, alumnus van Bachelor major MV (2014)	Mbo (MAS)
Rinus Wientjes, alumnus van Bachelor major MV (2011)	VWO (N+T)
Bram van der Veen, alumnus van AD (2014), tevens student Bachelor jaar 4 major MV	AOC Friesland

Bijlage 6 Bestudeerde documenten

Verplicht:

Kritische reflectie

Landelijk opleidingsprofiel Dier- en Veehouderij

Competentieoverzichten DV-AH bij Van Hall Larenstein

Studiegids DV 2015-2016

OER 2015-2016

EER Animal Husbandry 2015-2016

Kwaliteitszorgplan 2013-2015

Toetsbeleid Hogeschool Van Hall Larenstein

Afstudeerprotocol

Lijst laatste twee afstudeercohorten

Selectie van eindwerken voltijd- en AD-opleiding

Door VHL aangeleverd:

Instellingsplan VHL

Besturingfilosofie en organisatieinrichting

Brochure inrichting onderwijs Van Hall Larenstein

Toelatingsbeleid Van Hall Larenstein

Medewerkerstevredenheidsonderzoek

Beleidsnotitie studieloopbaanbegeleiding 2015-2016

Studeren met een functiebeperking

Prestatieafspraken Van Hall Larenstein

Bijlage 7 Overzicht bestudeerde afstudeerwerken

Hieronder een overzicht van de studenten van wie het panel de afstudeerwerken heeft bestudeerd. Conform de regels van de NVAO zijn alleen de studentnummers opgenomen. In de steekproef is rekening gehouden met een representatieve verdeling over de majors en over de behaalde cijfers in de eindbeoordelingen.

Het panel heeft een steekproef van vijftien afstudeerdossiers opgevraagd bij de bacheloropleiding Dier- en Veehouderij en bijbehorende AD-opleiding Melkveehouderij:

Bachelor:

881012002
900213002
900326002
910133007
921020001
851019102
870219004
870416003
880126002
890617002
900510101
910516101
910730002
910818003
931031002

AD:

910127001
911024003
921009002
921013001

Bijlage 8 Verklaring van volledigheid en correctheid

Netherlands Quality Agency

Bladnummer 2

Verklaring van volledigheid en correctheid van de informatie

Betreffende de visitatie van de opleidingen:

B Dier- en Veehouderij + AD

B Diermanagement

Instelling: Hogeschool Van Hall Larenstein.

Visitatiedatum: 21 januari 2015

Ondergetekende: Wendy Zuidema-Haans

vertegenwoordigend het management van de genoemde opleiding,

in de functie van: directeur Food & Dairy

verklaart hierbij dat alle informatie ten behoeve van de visitatie van de genoemde opleiding in volledigheid en correctheid ter beschikking wordt gesteld, waaronder informatie over alternatieve afstudeerroutes die momenteel en/of gedurende de afgelopen 6 jaar (hebben) bestaan, zodat het visitatiepanel tot een op juiste feiten gebaseerde oordeelsvorming kan komen.

Handtekening:

Datum: 11 januari 2015.